

mr Silvija Panović-Đurić
SARADNJA DRŽAVA U KRIVIČNO-PRAVNIM
STVARIMA PREMA KONVENCIJAMA SAVETA EVROPE

MR SILVIJA PANOVIĆ-ĐURIĆ

**SARADNJA DRŽAVA
U KRIVIČNO-PRAVNIM STVARIMA
PREMA KONVENCIJAMA
SAVETA EVROPE**

**CENTAR ZA ANTIRATNU AKCIJU
BEOGRAD, 2002.**

Mr Silvija Panović-Đurić

SARADNJA DRŽAVA U KRIVIČNO-PRAVNIM
STVARIMA PREMA KONVENCIJAMA SAVETA EVROPE

Izdavač

CENTAR ZA ANTIRATNU AKCIJU

Za izdavača

Ivan Janković

Tehnički urednik

Denis Radovanović

Priprema za štampu

Tiraž 300 primeraka

Štampa

KAKTUS PRINT, Beograd

SADRŽAJ

EKSTRADICIJA	9
Konvencija o ekstradiciji	9
Protokoli uz Konvenciju o ekstradiciji	25
Konvencija o suzbijanju terorizma	28
UZAJAMNA PRAVNA POMOĆ	31
Konvencija o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima	31
Protokoli uz Konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima	34
IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA	41
Konvencija o međunarodnom važenju/priznanju krivičnih presuda	41
PRENOS POSTUPKA	52
Konvencija o prenosu postupka u krivičnim stvarima	52
DRUGE VAŽNE KONVENCIJE	60
Konvencija o kompenzaciji žrtava nasilnih krivičnih dela	60
Konvencija o informacijama /podacima o stranom pravu	62
UMESTO ZAKLJUČKA	63

Saradnja i uzajamna pomoć država /pravosudnih organa/ policije u krivično-pravnim stvarima, deo su međunarodnog krivičnog prava i to oblasti vezane za prevenciju, krivični progon i krivičnu pravdu. Posmatrano iz ugla prirode krivičnih dela, međunarodno krivično pravo može se podeliti na međunarodno, ako je reč o krivičnim delima čije izvršenje predstavlja napad na/ugrožavanje opšteg pravnog poretka svetske zajednice kao celine (npr. ratni zločini, zločini protiv čovečnosti) i na transnacionalno, ako je reč o delima koja pogađaju interese više država (npr. trgovina narkoticima, “pranje” novca, terorizam, ekološki kriminalitet). Pitanja kodifikacije krivičnih dela, prevencije zločina, saradnje, rešavanja sukoba nadležnosti, su zajednička za obe kategorije krivičnih dela – međunarodna i transnacionalna¹.

Sama priroda navedenih kategorija krivičnih dela čini prevenciju i krivični progon istih, multidimenzionalnim i složenim. Od trenutka hapšenja osumnjičenog, neophodno je rešiti pitanja nadležnosti, transfera, ekstradicije, procedure saradnje država. Na žalost ne postoje uvek odgovarajući mehanizmi posredstvom kojih je moguće doći do zadovoljavajućih/adekvat-

1 Reč je o jednoj od mogućih podela/klasifikacija u domenu međunarodnog krivičnog prava, vidi: <http://www.asil.org/resource/crim.htm>. Ima i onih koji smatraju da svako krivično delo koje zahteva saradnju jedne ili više stranih država u cilju realizacije pravde predstavlja međunarodno krivično delo (npr. državljanstvo učinioca i/ili žrtve, lokacija dokaza, trenutno mesto boravišta učionioca/žrtve), vidi: Abdul Jalal Bin Mohd Yunus, “International cooperation in criminal matters on extradition and mutual legal assistance in Malaysia”, 114th International Training Course, Malaysia.

nih rešenja u svakom konkretnom slučaju. Stoga je Savet Evrope, od svog osnivanja, ulagao značajni napor u cilju promovisanja međunarodne saradnje u suprotstavljanju kriminalitetu². Stvorena je koherentna mreža evropskih konvencija³, uspešno prilagođavanih potrebama moderne kontrole kriminaliteta izmenama/amandmanima usvajanjem dodatnih protokola i/ili usvajanjem preporuka vezanih za praktičnu primenu istih⁴.

- 2 Treba imati u vidu da sam Statut Saveta Evrope u članu I, nakon određivanja osnovnog cilja organizacije – postizanja većeg jedinstva među članovima (paragraph a.), predviđa da ostvarenju ovog cilja treba težiti bilo pospešivanjem rasprava/diskusija o pitanjima od zajedničkog interesa, bilo putem zaključenja konvencija i sporazuma, praćenih zajedničkom akcijom u svrhu njihove realizacije (paragraph b.).
- 3 U ovom radu, na žalost, nisu predstavljene/ analizirane sve konvencije Saveta Evrope iz oblasti međunarodne krivičnopravne saradnje. Na žalost, s obzirom da se svaka konvencija bavi izuzetno važnim i ujedno specifičnim vidovima saradnje, npr. Sporazum o nedozvoljenoj pomorskoj trgovini kojim se primenjuje član 17 UN Konvencije o sprečavanju nedozvoljene trgovne narkoticima I psihotropnim supstancama koji između ostalih, među dopuštenim aktivnostima predviđa: pretres broda, tereta i lica, uzimanje uzoraka, zaplenu dokazanog materijala. Konvencija o kontroli pribavljanja i posedovanja vatrenog oružja od strane pojedinaca u cilju suzbijanja nezakonite trgovine oružjem, koja uspostavlja sistem razmene informacija između država kojom se pospešuje uspešnost kontrole prometa vatrenog oružja. Sasvim posebnu grupu čine konvencije čiji je cilj sprečavanje / suzbijanje organizovanog kriminala i korupcije – Krivičnopravna Konvencija o Korupciji, Konvencija o “pranju novca”, pretresu, zapleni i konfiskaciji dobiti stečene izvršenjem krivičnih dela.
- 4 Glavne oblasti saradnje su ekstradicija, uzajamna pravna pomoć u krivičnim stvarima, prenos/preuzimanje postupka, izvršenje krivičnih sankcija.

EKSTRADICIJA

Konvencija o ekstradiciji

Uvod

Evropska konvencija koja se bavi pitanjima ekstradicije otvorena je za potpisivanje državama članicama Saveta Evrope⁵ decembra 1957. Stupila je na snagu aprila 1960. godine.

Prema Statutu Saveta Evrope⁶ Komitet Ministara na predlog Parlamentarne Skupštine⁷ ili samoinicijativno, razmatra aktivnosti koje je neophodno preduzeti kako bi cilj postojanja/ osnivanja Saveta Evrope mogao biti ostvaren. Jedna od aktivnosti je zaključenje konvencija, sporazuma ili usvajanje zajedničkih mera od strane vlada. U konkretnom slučaju Komitet Ministara je nakon usvajanja preporuke (51) 16 Parlamentarne skupštine i analize stavova država prema poželjnosti/potrebi zaključenja Konvencije o ekstradiciji i njenjoj mogućoj formi i sadržini predložio Generalnom Sekretaru da sazove Komitet vladinih eksperata koji bi prilikom razmatranja navedene preporuke, posebno morao imati u

- 5 Iako su u tekstu, kod svih konvencija, naznačene samo države članice Saveta Evrope, sve analizirane konvencije (osim Konvencije o suzbijanju terorizma) predviđaju da Komitet Ministara može pozvati državu koja nije član Saveta Evrope da pristupi konvenciji pod uslovom da rezoluciju (koja sadrži takav poziv) usvoje jednoglasno države članice koje su ratifikovale konvenciju.
- 6 Vidi članove 10. i 15. Statuta (Statut Saveta Evrope potpisan je 5. maja 1949. godine u Londonu)
- 7 Do februara 1994. godine umesto termina Parlamentarna Skupština (Parliamentary Assembly) korišćen je termin Konsultativna Skupština (Consultative Assembly).

vidu “mogućnost ustanovljavanja određenih principa ekstradicije prihvatljivih za sve države članice Saveta Evrope”⁸.

Pored Komiteta eksperata rad na problematici ekstradicije nastavljen je i u Parlamentarnoj Skupštini, koja je 1954. godine usvojila novu Preporuku 66 (54). Ustanovljeno je da Komitet za pravna i administrativna pitanja Skupštine i Komitet eksperata treba, na zajedničkim sastancima, diskusijom da dođu do rešenja prihvatljivih za obe strane. Rad na Nacrtu Konvencije završen je 1957. godine, kada je krajem godine Komitet Ministara multilateralnu Konvenciju o ekstradiciji otvorio za potpisivanje državama članicama.

Opšta pitanja

a. Uvod

Inicijalno pitanje o kome je trebalo postići saglasnost odnosilo se na dilemu da li izraditi nacrt Modela bilateralne konvencije ili multilateralnu Evropsku Konvenciju o ekstradiciji. Pristalice Model konvencije smatrale su da je reč o pitanjima koja je bolje ograničiti na odnose dve države s obzirom da specifični interesi geografske, političke i pravne prirode moraju biti uzeti u obzir. Drugi su smatrali da je daleko prihvatljivija multilateralna konvencija koja bi postavila/ustanovila okvirne principe postupanja u slučajevima ekstradicije, ali i regulisala neka od proceduralnih pitanja. Ovakva, multilateralna konvencija obezbedila bi opšti/e osnov/e ekstradicije, a sva druga, specifična pitanja mogla bi biti rešena/precizirana bilateralnim sporazumima. Naravno, bilo je i onih koji su smatrali da multilateralna konvencija može sadržati i detaljna rešenja, takođe uz mogućnost dalje dopune i/ili razrade u bilateralnim sporazumima.

8 Vidi Explanatory Report (Obrazloženje) uz Konvenciju o ekstradiciji. Uz većinu konvencija Saveta Evrope objavljuje Obrazloženje. Cilj je olakšati primenu konkretne konvencije, ali treba imati u vidu da navedena obrazloženja ne predstavljaju autoritativno tumačenje odredbi. Priprema ih komitet eksperata, a objavljuju se nakon autorizacije Komiteta Ministara.

Tokom izrade nacрта Konvencije postalo je očigledno da je neophodno pomiriti dva pristupa pitanju/problemu ekstradicije – onaj koji kao glavni cilj ističe nužnost/potrebu suzbijanja kriminaliteta i stoga insistira na pojednostavljenju postupka/ /procedure i drugi koji u cilju uvažavanja/zaštite interesa humanosti, odnosno potrebe zaštite ljudskih prava, zagovara restriktivni pristup ekstradiciji. Prihvaćena, umerena solucija, oličena je u Preambuli Konvencije u kojoj se pored ostvarenja većeg jedinstva među članicama Saveta Evrope, kao cilja sadržanog /formulisano u samom Statutu Saveta Evrope, ističe/naglašava da će prihvatanje jedinstvenih pravila/propisa u oblasti ekstradicije doprineti/unaprediti rad na unifikaciji prava. Predlog Skandinavskih eksperata o potrebi uvažavanja humanitarnog aspekta, naveden je kako u fusnotama uz određene članove tako i u komentarima sadržanim u Obrazloženju. Smatralo se da će na taj način države potpisnice imati puni/potpuni uvid u moguća rešenja i da svoje stavove mogu iskazati putem rezervi/izjava uz Konvenciju.

b. Osnov

Dužnost izručenja, prema članu I. Konvencije odnosi se na dve situacije:

1. sprovođenje postupka zbog učinjenog krivičnog dela
2. izvršenje kazne ili mere detencije

U oba slučaja potrebno je da “nadležni organ” (competent authority) sprovodi postupak/primenjuje sankciju. S obzirom da je termin “nadležni organ” nedovoljno precizan u Obrazloženju se navodi da ovaj termin obuhvata “pravosudne organe...sudstvo i tužilaštvo, ali ne i policijske organe”.

Da bi se neko lice moglo ekstradirati neophodno je da bude ispunjeno nekoliko uslova⁹:

9 Vidi član 2. Konvencije.

1. da je u pitanju ponašanje koje predstavlja krivično delo u obe države – molilji i zamoljenoj državi
2. da je minimalna propisana kazna jednu godinu, a u slučaju da je reč o izvršenju sankcije da je njeno minimalno trajanje četiri meseca.

I kada su ispunjena dva gore navedena uslova, država ugovornica može uskratiti izručenje za ona krivična dela za koja njeno zakonodavstvo to ne dopušta (izuzetak od tzv. obavezne ekstradicije). Međutim, zabrana se ne može odnositi na sva već samo na neka krivična dela, a država je uz to dužna da u trenutku deponovanja instrumenata ratifikacije ili pristupanja, Generalnom Sekretaru preda/priloži bilo listu krivičnih dela za koja ekstradicija nije moguća bilo listu dela za koja je to dopušteno. Na taj način umanjuje se arbitrarnost pri odlučivanju o zahtevu za ekstradiciju. Takođe, sama formulacija odredbe člana 2. koji se odnosi na dela za koja je ekstradicija moguća/dopuštena, ukazuje, indirektno da je intencija smanjiti broj krivičnih dela za koja se ne dopušta ekstradicija.

c. Vrsta krivičnih dela

Za razliku od člana 2. koji je pošao od pretpostavke dopuštenosti ekstradicije, odredbe koje se odnose na politička, vojna i fiskalna krivična dela u suštini isključuju ekstradiciju¹⁰, odnosno polaze od toga da će ekstradicija biti dopuštena samo uz ispunjenje posebnih/dodatnih uslova, npr. kod fiskalnih krivičnih dela se navodi da će ekstradicija biti dopuštena samo ukoliko su Strane ugovornice tako odlučile u odnosu na ma koje delo ili kategoriju dela, čime se traži postojanje prethodnog dogovora¹¹ među državama, imajući u vidu da se tokom ras-

10 Videti str. 25, Protokoli uz Konvenciju o ekstradiciji.

11 Državama je prepušteno da definišu reč "odlučile", i.e. da li će se traziti ratifikacija, razmena pisama ili ma koji drugi čin/akt koji bi se mogao smatrati zajedničkom odlukom. Francuska je npr. izjavila da će za fiskalna krivična dela ekstradicija biti odobre-

prave o nacrtu člana 5. ispostavilo da postoje značajne razlike u pogledu njihovih/nacionalnih zakonskih rešenja.

Kod vojnih krivičnih dela ekstradicija neće biti dopuštena ukoliko navedeno krivično delo nije krivično i prema civilnom / “običnom” krivičnom pravu. U suštini, ekstradicija za čisto vojna krivična dela nije dopuštena, ali u slučaju da vojno lice izvrši obično krivično delo i da su ispunjeni drugi uslovi koji se traže odredbama Konvencije ekstradicija se mora dopustiti. Države koje su stavile rezervu na član 4. tražile su da okrivljenom ne sudi vojni sud, odnosno da ne bude optužen za vojno već za obično krivično delo¹².

Kategorija političkih krivičnih dela ostavlja široko polje procene zamoljenoj državi. Pre svega zato što je određivanje da li je reč o političkom krivičnom delu ili delu povezanom sa političkim krivičnim delom, u isključivoj “nadležnosti” zamoljene države¹³. Osim toga zamoljena država utvrđuje da li se zahtevom za ekstradicijom za obično krivično delo, prikriva pokušaj krivičnog progona ili kažnjavanja određenog lica po osnovu rasne ili nacionalne pripadnosti, verskog ili političkog ubeđenja ili da li će dotična osoba biti u nepovoljnom položaju zbog navedenih okolnosti.

U stavu 3. člana 3. Konvencije navodi se da se “lišenje života ili pokušaj lišenja života Šefa države ili člana njegove poro-

na ako je “tako odlučeno jednostavnom razmenom nota za svaku kategoriju dela” između Francuske i države molilje. Austrija je opet u rezervi na član 5. navela da će ekstradicija biti dopuštena za “prestupe (contraventions) kojima se krše propisi o monopolskom položaju, uvozu/izvozu, tranzitu ili racioniranju dobara samo pod uslovima predviđenim u članu 5. Konvencije”. Druge države nisu u izjavama ili rezervama posebno navodile član 5.

- 12 Bugarska, Danska, Finska, Island, Norveška, Švedska, Ukrajina. Armenija je u svojoj deponovanoj izjavi faktički ponovila zahtev iz člana 4., i.e. tražila je “da je delo za koje se traži ekstradicija, krivično delo i prema običnom krivičnom pravu”.
- 13 Rusija je jedina država koja je u deponovanoj izjavi nabrojala koja se dela neće smatrati političkim. Uglavnom je reč o delima zabranjenim/kažnjivim prema odredbama međunarodnih konvencija, npr. zločini protiv čovečnosti, otmica vazduhoplova, uzimanje talaca, neovlašćena trgovina narkoticima.

dice” neće smatrati političkim krivičnim delom, kada je u pitanju primena Konvencije¹⁴. Većina država koje su stavile rezervu na ovaj član, zadržale su pravo da ekstradicija ne bude mandatorna već da se zasniva na proceni okolnosti svakog konkretnog slučaja¹⁵. Izuzetak je Finska koja je u svojoj rezervi navela da će navedeno delo smatrati političkim “ukoliko je učinjeno tokom otvorenog sukoba (open fight)”. Španija je izričito navela da se ni “dela terorizma neće smatrati političkim¹⁶”.

d. Državljanstvo

Iako je državama priznato pravo na uskraćivanje ekstradicije kada je reč o njihovim državljanima, navedenu odredbu treba posmatrati u vezi sa stavom 2. istog člana¹⁷, koji obavezuje državu, koja je odbila ekstradiciju po tom osnovu, da na zahtev države molilje slučaj preda nadležnim organima¹⁸. Cilj je sprečiti nekažnjivost zločinaca. Država, odnosno njeni organi nisu dužni da pokrenu postupak, ukoliko za to nema osnova, ali su dužni da slučaj temeljno ispituju. Na žalost, predlog nekolicine eksperata, koji su u interesu pravde predlagali drugačiju formulaciju ove odredbe nije usvojen. Ideja je bila da se države obavežu da u takvim slučajevima postupe/da primene istu proceduru/postupak “kao da je krivično delo izvršeno na njihovoj teritoriji”.

Pravo na odbijanje ekstradicije primenjuje se i u slučajevima kada je delo (u celosti ili delimično) izvršeno na teritoriji zamoljene države ili na mestu koje se smatra njenom teritorijom. Zamoljena država, u skladu sa svojim zakonima, utvrđuje da li je reč o njenoj teritoriji¹⁹. Međutim, neke države²⁰ su u rezer-

14 Švajcarska je rezervom zadržala pravo da odbije ekstradiciju u takvim slučajevima.

15 Danska, Francuska, Island, Norveška, Švedska govore o “okolnostima slučaja”, “individualnim okolnostima (svakog slučaja)”, Litvanija o “svakom posebnom slučaju”, Moldavija “kada okolnosti to (procenu) traže”. Malta je u rezervu stavila “neće se nužno smatrati političkim krivičnim delom”. Smisao je isti – odluka će se doneti zasebno za svaki slučaj, ali je polazna pretpostavka drugačija, i.e. da jeste reč o političkom krivičnom delu, ali ne nužno.

vama na Konvenciju istakle da će dopustiti ekstradiciju i kada je izvršeno delo pod njihovom jurisdikcijom, ukoliko će se tom licu suditi istovremeno za više krivičnih dela (pri čemu su drugo/a dela izvršena na teritoriji države molilje), a to je poželjno/potrebno u cilju utvrđivanja istine u postupku i/ili odmeravanja adekvatne kazne. Samo je Albanija stavila rezervu kojom ne dopušta izručenje ni kada je reč o realnom/zaštitnom principu važnja nacionalnog prava²¹.

Konvencija, rešenjem iz stava 2 istog člana²², obavezuje države da ekstradiraju traženo lice i u slučaju kada je delo izvršeno izvan teritorije države molilje. Ekstradicija može biti odbijena samo ako zamoljena država ne dopušta ekstradiciju za konkretno delo kad god je učinjeno izvan njene teritorije ili ako je reč o delu za koje inače ekstradicija nije dopuštena. Međutim, u skladu sa pravom država da stave rezervu na određene članove, dopušteno je odbiti ekstradiciju i ukoliko država molilja u analognim situacijama odbija ekstradiciju. U suštini reč je o pravu na uskraćivanje ekstradicije po osnovu reciprociteta²³.

16 Velika Britanija je zadržala pravo da član 3 (3) primeni "samo u odnosu na Strane ugovornice Evropske konvencije o suzbijanju terorizma".

17 Vidi član 6. Konvencije

18 Predlog da se princip iz člana 6 (2) proširi na sve slučajeve odbijanja ekstradicije, tj. ne samo kada je ekstradicija uskraćena zbog državljanstva lica, nije prihvaćen.

19 Po pravilu dela izvršena na domaćem brodu ili vazduhoplovu smatraju se delima izvršenim na teritoriji države kojoj brod/vazduhoplov pripada nezavisno od faktičkog mesta izvršenja dela, i.e. mesta na kome se brod/vazduhoplov nalazio u trenutku izvršenja dela.

20 Austrija i Švajcarska.

21 U konkretnom slučaju ako je izvršenjem dela "povređen interes države ili njenih državljana". Izuzeci su mogući pod uslovom reciprociteta.

22 Vidi član 7. Konvencije.

23 Navedeno pravo iskoristile su Bugarska, Luksemburg, Moldavija i Holandija stavljanjem rezerve na član 7 (2) gotovo identičnom formulacijom "...zadržava pravo da odbije ekstradiciju ukoliko....je država molilja ovlašćena da odbije ekstradiciju u sličnim slučajevima".

e. *Procesnopravni aspekt*

Nasuprot analiziranim odredbama koje uglavnom prihvatanje/odbijanje ekstradicije vezuju za prirodu/vrstu krivičnih dela članovi 8 – 10. Konvencije pravo na odbijanje ekstradicije vezuju za određene procesnopravne aspekte: započinjanje/vođenje krivičnog postupka, načelo non bis in idem, zastarelost. Da bi država mogla da odbije ekstradiciju pozivajući se na činjenicu da je postupak već u toku, prema tumačenju, koje su prihvatile sve delegacije, država može otpočeti postupak i nakon dobijanja zahteva, ali postupak, u svakom slučaju, mora biti pokrenut pre donošenja odluke o odbijanju ekstradicije. U protivnom bio bi narušen interes pravde. Kada je reč o načelu non bis in idem pravi se razlika između dve situacije: pravno-snažnog okončanja postupka, koji u većini država dovodi do nemogućnosti ponovnog otvaranja slučaja, kada je presuda (osuđujuća/oslobađajuća) stekla snagu *res judicata*²⁴ i donošenja odluke o ne pokretanju ili odustanku od daljeg vođenja postupka (najčešće kada nije bilo osnova za krivično gonjenje), kada se, pojavom novih činjenica/okolnosti i/ili dokaza postupak može iznova pokrenuti, kada je zamoljena država dužna da traženo lice ili ekstradirira²⁵ ili sama pokrene postupak protiv njega. Poslednji osnov je protek vremena/zastarelost, bilo da je zastarelost nastupila po zakonu države molilje ili zamoljene

- 24 Neke države su stavile rezervu na član 9. Konvencije kojom ne dopuštaju ekstradiciju ni u slučajevima u kojima je pravosnažna odluka doneta u trećoj državi (Irska, Luksemburg, Moldavija, Holandija). Slično rešenje predviđa i Švajcarska. Izrael ne dopušta ekstradiciju ni u slučajevima u kojima je traženo lice pomilovano ili mu je smanjena kazna u državi molilji. Španija je precizirala šta se smatra konačnom/pravosnažnom odlukom – nemogućnost daljeg ulaganja redovnih pravnih lekova (bilo usled toga što su svi već iskorišćeni ili što je presuda /odluka prihvaćena ili usled specifične prirode slučaja).
- 25 Austrija je jedina država potpisnica koja je precizirala da će ekstradicija biti dopuštena ukoliko je oslobađajuća presuda, odnosno odluka o nepokretanju/okončanju postupka doneta samo zbog toga što Austrija nije imala jurisdikciju u konkretnom slučaju. Švajcarska je naglasila da je ekstradicija moguća ukoliko nove činjenice ili dokazi opravdavaju preispitivanje odluke o odbijanju ekstradicije ili ako lice nije izdržalo čitavu ili deo izrečene kazne.

države. Većina eksperata smatrala je da zamoljena država ne može sama procenjivati nastupanje zastarelosti u državi molilji već mora tražiti da joj država molilja dostavi odluku o tome. Velika Britanija je zadržala pravo da odbije ekstradiciju ukoliko bi ceneći protek vremena i sve druge okolnosti proizlazilo da je “nepravедno ili okrutno” ekstradirati traženo lice.

Postupak/procedura

Postupak/proceduru propisanu Konvencijom u smislu uslova (proceduralnih) koji moraju biti ispunjeni da bi se zahtev za ekstradicijom uopšte razmatrao, ne treba mešati sa postupkom ekstradicije i privremenog pritvaranja na koje se primenjuju isključivo zakoni/propisi zamoljene države.

a. Zahtev i prateća dokumentacija

Pisani zahtev/molba po pravilu se upućuje diplomatskim putem, ali se države potpisnice mogu neposredno dogovoriti i o dopuštenosti/prihvatljivosti drugih vidova komunikacije, npr. neposrednoj komunikaciji ministarstava pravde.

Država molilja mora da priloži dokumentaciju iz koje je moguće utvrditi:

1. identitet i državljanstvo lica čija se ekstradicija traži
2. krivično delo/a za koja se traži ekstradicija (pored pravne kvalifikacije potrebno je naznačiti vreme i mesto izvršenja dela)²⁶
3. primenjive zakonske odredbe ili, ako to nije moguće, izjavu o pravu koje će se primeniti

26 Neke države su u rezervi na član 12. Konvencije tražile da država molilja na zahtev podnese dokaze iz kojih proizilazi osnovanost pretpostavke da je traženo lice izvršilo krivično delo (Andora, Bugarska, Danska, Island). Norveška traži *prima facie* dokaze, dok su Švedska i Makedonija zadržale pravo da odbiju ekstradiciju ukoliko se analizom slučaja pokaže da su osuda ili nalog za lišenje slobode očigledno zlonamerni.

4. izvornik ili kopiju osuđujuće presude, naloga o pritvaranju, rešenja o hapšenju ili drugog pravnog akta istog dejstva. Većina je smatrala da navedeni pravni akti moraju biti doneti/izdati od strane sudskog organa.

Ukoliko su dostavljeni podaci nedovoljni za donošenje odluke, zamoljena država može tražiti dodatne informacije od države molilje i odrediti, ako smatra potrebnim, rok za njihovo dostavljanje.

Dokumentacija koja se dostavlja može biti ili na jeziku zamoljene države ili države molilje, s tim da zamoljena država može tražiti prevod dokumentacije na jedan od dva službena jezika Saveta Evrope. U nacelu, smatra se da će države zahteve za ekstradicijom (kao i dokumentaciju) podnositi na jeziku koji dve strane uobičajeno koriste u diplomatskoj korespondenciji.

Troškove nastale na teritoriji zamoljene države snosi ta država, dok troškove vezane za tranzit preko njene teritorije snosi država molilja.

Ekstradicija se, u načelu, odobrava u odnosu na tačno određeno delo/a. Stoga se ekstradiranom licu ne može suditi, odnosno ne može biti lišeno slobode za neko drugo delo/a koje nije bilo obuhvaćeno zahtevom za ekstradicijom. Odstupanje je moguće u dva slučaja:

1. ako zamoljena država da saglasnost ili
2. ako ekstradirano lice ne napusti teritoriju države koja je tražila njegovo izručenje u roku od 45 dana od konačnog puštanja na slobodu, a imalo je mogućnosti da to učini ili se vrati na teritoriju države molilje

Da bi zamoljena država dala saglasnost, pored dokumentacije koja se traži za svaki zahtev/molbu, neophodno je priložiti izjavu ekstradiranog lica datu sudskim organima u odgovarajućoj formi. Međutim, iz formulacije "saglasnost će biti data kada delo za koje se traži (saglasnost) povlači obavezu izdavanja u skladu sa odredbama ove Konvencije" proizilazi, a takvo

tumačenje su dali i eksperti, da je država dužna da se saglasi sa proširenjem zahteva za ekstradicijom u takvim slučajevima.

U drugom slučaju, termin “biti slobodan, koji je korišćen u nacrtu Konvencije,” zamenjen je terminom “imati mogućnost”, kako bi se uvažile moguće faktičke smetnje (npr. bolest, nedovoljno novca za odlazak) napuštanja teritorije.

Nije sporno da država molilja može preduzeti ma koju od mera predviđenih nacionalnim zakonodavstvom čiji je cilj prekid zastarelosti, uključujući i suđenje in absentia.

Ukoliko je došlo do promene pravne kvalifikacije dela, postupak protiv ekstradiranog lica ili njegova osuda, mogući su samo ako konstitutivni elementi dela odgovaraju delu za koje bi ekstradicija bila dopuštena.

Smatra se da je tzv. re-ekstradicija, odnosno ekstradicija drugoj državi potpisnici ili trećoj državi, moguća takođe samo u gore navedena dva slučaja – postojanje saglasnosti zamoljene države i nenapuštanja teritorije države molilje u određenom roku ili povratka na istu. Izdavanje trećoj državi (re-ekstradiciju) ne treba mešati sa slučajevima u kojima postoje zahtevi više država, ali istovremeno. Odluku o tome kojoj državi će traženo lice biti ekstradirano donosi zamoljena država ceneći postojeće okolnosti, pre svega težinu dela, mesto izvršenja, državljanstvo lica, ali bez propisivanja kojem od elemenata treba dati prednost.

b. Pritvaranje

U hitnim slučajevima, najčešće kada postoji opasnost od bekstva²⁷, država molilja može tražiti od zamoljene države da privremeno liši slobode/uhapsi traženo lice. Konvencija predviđa da je zamoljena država ta koja odlučuje, u skladu sa svojim

27 Ni u Obrazloženju uz Konvenciju ne precizira se u kojim slučajevima se može tražiti privremeno lišenje slobode, ni taksativno ni exempli causa. Da li je u pitanju hitan slučaj, procenjuje država molilja. Pretpostavka o potrebi sprečavanja bekstva proizilazi iz paragrafa 4 istog člana, koji obavezuje zamoljenu državu da u slučaju puštanja na slobodu traženog lica preduzme mere koje su neophodne kako bi se sprečilo njegovo/njeno bekstvo.

nacionalnim pravom, da li će prihvatiti ili ne zahtev za lišenjem slobode. I pored toga što država molilja mora u određenom roku dostaviti svu traženu dokumentaciju i formalni zahtev za ekstradicijom, već u trenutku upućivanja zahteva za privremenim lišenjem slobode mora navesti za koje delo će se ekstradicija tražiti, kada je i gde delo izvršeno i dati, u meri u kojoj je to moguće, opis traženog lica²⁸.

Molba se može uputiti na nekoliko načina: diplomatskim putem, direktno – poštom, telegrafom, preko Intrepola ili na ma koji drugi način koji ostavlja pisanog traga ili je prihvatljiv za zamoljenu državu. Zamoljena država je dužna, bez odlaganja, da obavesti drugu stranu o odluci donetoj povodom primljenog zahteva.

Ukoliko regularni zahtev za ekstradicijom sa svim pratećim dokumentima ne bude dostavljen zamoljenoj državi u roku od 40 dana, pritvoreno lice mora biti pušteno na slobodu. Rok od 40 dana je obligatorni rok, koji određuje maksimalno moguće trajanje privremenog pritvaranja, dok je minimum prepušten zamoljenoj državi. Po pravilu država će čekati 18 dana, ali Konvencija predviđa da pritvoreno lice može biti pušteno na slobodu i pre isteka roka od 18 dana, doduše pod uslovom da je zamoljena država preduzela mere nadzora koje smatra potrebnim / neophodnim kako bi se sprečilo bekstvo traženog lica. Okolnost puštanja na slobodu neće uticati na rešavanje naknadno / kasnije dostavljenog zahteva za ekstradicijom, kako u pogledu pritvaranja tako i rešavanja zahteva za ekstradicijom.

28 Neke države traže i kratku izjavu o faktičkim okolnostima/činjenicama izvršenog dela (Andora, Austrija, Franuska Mađarska), dok druge (Moldavija i Švajcarska) zahtevaju navođenje specifičnih okolnosti na osnovu kojih je moguće proceniti / utvrditi prirodu izvršenog dela.

c. Predaja lica i/ili imovine

Zamoljena država mora obavestiti državu molilju, pismeno, diplomatskim (ili nekim drugim neposredno dogovorenim vidom komunikacije) putem o svojoj odluci. U slučaju odbijanja zahteva za ekstradicijom, potpunog ili delimičnog, zamoljena država obrazložiće svoju odluku. Ukoliko je zahtev prihvaćen, država molilja biće obaveštena o mestu i datumu predaje, kao i o tome koliko je trajalo lišenje slobode traženog lica. Slično rokovima kod privremenog lišenja slobode i kod datuma predaje predviđena su dva roka: 30 dana kao maksimalni rok nakon koga traženo lice koje država molilja nije preuzela mora biti pušteno na slobodu i rok od 15 dana, nakon čijeg isteka država može lice pustiti na slobodu, ali može i čekati do isteka roka od 30 dana²⁹. Međutim, ako do predaje lica nije došlo zbog okolnosti van kontrole Strana, države će se dogovoriti oko novog datuma predaje od koga će teći rokovi gore navedeni.

Ekstradicija može biti odložena kako bi se protiv traženog lica sproveo postupak u zamoljenoj državi ili kako bi izdržao kaznu na koju je osuđen. Pod uslovima preciziranim / određenim u sporazumu dve strane, ekstradicija može biti i privremena / uslovna, umesto odložena.

Pored (traženog) lica, država molilja može zatražiti i predaju imovine koja:

1. može biti/poslužiti kao dokaz ili
2. potiče od izvršenja dela

Predaja će se obaviti čak i kada ekstradicija nije moguća usled smrti ili bekstva traženog lica. Ukoliko tražena imovina može biti predmet zaplene ili konfiskacije na teritoriji zamoljene države, zamoljena država imovinu može privremeno zadržati – tokom

29 Finska, Švedska i Makedonija zadržale su pravo da traženo lice odmah puste na slobodu.

trajanja krivičnog postupka ili je predati pod uslovom da bude vraćena. Sva prava zamoljene države ili trećih lica na imovini biće sačuvana, i.e. imovina će biti vraćena odmah nakon okončanja postupka u državi molilji i o njenom trošku/besplatno.

Rezerve, izjave, obaveštenja³⁰

I Konvencija o ekstradiciji, kao gotovo sve konvencije, dopušta Stranama ugovornicama da u trenutku potpisivanja i/ili ratifikacije stave rezerve i/ili daju izjave vezane za primenu jedne ili više odredbi Konvencije³¹. Nemoguće je dati detaljni prikaz svih rezervi i izjava koje su države dale³², moguće je ukazati samo na neke od njih.

Većina država izjavila je da neće ekstradirati svoje državljanke i uz to precizirala ko se smatra državljaninom³³. Dosta detaljno regulisano je i pitanje dopuštenosti tranzita preko teritorije Strane ugovornice³⁴.

30 Vidi Preporuku R (99) 13 koja se odnosi na neprihvatljive/nedopustive rezerve na međunarodne ugovore. Cilj je da se izbegnu rezerve koje dovode u sumnju potpuno prihvatanje ugovora. Identična solucija predviđena je u članu 19 (c) Bečke konvencije o međunarodnim ugovorima - nisu dopuštene "rezerve koje su inkompatibilne sa svrhom i ciljem ugovora" (Član 19 (c)); Vienna Convention on the Law of Treaties). Suprotno postupanje dovodi u pitanje međunarodno ugovorno pravo. Stoga se predlaže da države još u fazi pregovora oko nacrtu ugovora predvide/razgraniče dopustive od nedopustivih rezervi, npr. suviše generalne, neodređene rezerve smatraju se neprihvatljivim s obzirom da ostavljaju suviše široko polje procene o tome kada je moguće odstupiti od ugovora.

31 Vidi: čl. 6., čl. 26., čl. 32. Konvencije

32 Osim toga, neke rezerve/izjave već su navedene prilikom pojašnjenja pojedinih odredbi Konvencije.

33 Interesantno je da je Holandija precizirala da će se "državljaninom", u vezi sa primenom Konvencije smatrati i "stranci integrisani u Holandsku zajednicu, ukoliko je moguće u Holandiji pokrenuti postupak protiv njih za delo za koje se ekstradicija traži". Identičnu soluciju ima i Luksemburg.

34 Uslovi pod kojima se dopušta tranzit gotovo da su identični sa uslovima koji moraju biti ispunjeni u slučaju ekstradicije, npr. neće se dopustiti ako je reč o političkom ili vojnom delu, ako je lice državljanin zamoljene države. Države potpisnice mogu u vreme ratifikacije naznačiti koje će uslove tražiti za tranzit – neke ili sve od onih koji se traže u slučaju ekstradicije.

Kada je reč o smrtnoj kazni, neke od država nisu stavile apsolutnu zabranu u slučaju kada je delo kažnjivo smrtnom kaznom, već traže od države molilje da se obaveže da u konkretnom slučaju smrtna kazna neće biti izrečena ili izvršena³⁵. Zamoljenoj državi je prepuštena ocena prihvatljivosti datih garantija s obzirom da se pružene garantije mogu razlikovati ne samo od države do države već i od slučaja do slučaja³⁶. Takođe se ne dopušta izručenje u slučaju da su kazne predviđene u državi molilji u suprotnosti sa zahtevima čovečnosti i ljudskog dostojanstva³⁷.

Neke od država postavile su kao uslov za ekstradiciju postovanje prava na fer i pravično suđenje, sa ili bez pozivanja na Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama³⁸. Gotovo sve države ne dopuštaju ekstradiciju u slučaju suđenja od strane specijalnih/vanrednih sudova (special/extraordinary courts) ili izvršenja kazni istih³⁹. U rezervi na član I Konvencije, Rusija je precizirala da se zabrana izručenja ad hoc tribunalima ili organima koji će primeniti sumarni postupak “ne odnosi na međunarodni krivični sud čiji autoritet i jurisdikciju priznaje Ruska Federacija”.

Portugal je stavio rezervu na član I. Konvencije, kojom se predviđa da ekstradicija neće biti dopuštena ukoliko je delo zbog koga se ekstradicija traži kažnjivo doživotnim zatvorom ili detencijom. Tim povodom Nemačka je izjavila da će navedenu rezervu Portugala smatrati kompatibilnom sa Konvencijom “samo ukoliko nije reč o apsolutnoj zabrani”, i.e. ukoliko se zabrana odnosi samo na slučajeve kada prema propisima države moli-

35 Andora, Austrija, Španija

36 npr. garantija da kazna neće biti izvršena, da će se od Šefa države tražiti zamena smrtne kazne drugom kaznom, da će ekstradirano lice biti vraćeno ukoliko mu bude izrečena smrtna kazna.

37 Austrija, Rusija, Švajcarska

38 Andora, Francuska, Holandija, Portugal, Rusija

39 Videti rezerve na član I. Konvencije.

lje ne postoji mogućnost traženja uslovnog otpusta nakon određenog vremena provednog na izdržavanju kazne. Austrija je podržala tumačenje Nemačke, ističući da bi rezerva Portugala bez takvog tumačenja bila u suprotnosti sa značenjem i ciljem Konvencije, s obzirom da bi se ekstradicija dopuštala za lakša krivična dela a uskraćivala za teška/ozbiljna krivična dela⁴⁰.

Odnos Konvencije i bilateralnih sporazuma

Nakon duge rasprave Komitet eksperata opredelio se za primat Konvencije nad bilateralnim sporazumima prethodno zaključenim među državama potpisnicama. Navedeni zaključak obrazlagan je /opravdavan činjenicom da je Konvencija opšti i multilateralni akt/čin, ali i da bi suprotno postupanje, koje bi moglo dovesti do prihvatanja rešenja nespojivih sa odredbama Konvencije (ako ona ne bi imala primat) vodilo potpunom obezvređivanju Konvencije, lišavajući je suštine.

Međutim, ne želeći da isključi svaku mogućnost zaključenja bilateralnih sporazuma, Konvencija predviđa da oni mogu biti zaključeni u cilju dopune/ razrade ili olakšanja primene principa sadržanih u Konvenciji. Imajući u vidu da neke države potpisnice imaju sisteme ekstradicije zasnovane na uniformnom pravu (npr. Skandinavske države) ili na sistemu reciprociteta (Irska i Velika Britanija) Konvencija je predvidela i mogućnost regulisanja njihovih uzajamnih odnosa isključivo na već ustanovljenom pravu / principima, ali o tome – izuzimanju primene Konvencije na međusobne odnose moraju obavestiti Generalnog Sekretara Saveta Evrope⁴¹.

40 Gotovo identične izjave dale su Belgija, Rusija i Švajcarska.

41 Generalni Sekretar o tome obaveštava sve ostale strane ugovornice.

Protokoli uz Konvenciju o ekstradiciji

Dopunski Protokol⁴²

Protokol se odnosi na članove 3. (politička krivična dela) i 9. (načelo *ne bis in idem*) Konvencije. Precizirano je da se političkim krivičnim delom/ima ne smatraju:

1. zločini protiv čovečnosti definisani u Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida
2. teška kršenja Ženevskih konvencija
3. slična/ uporediva kršenja ratnog prava i običaja ratovanja

Osnovni razlog izmene/ dopune člana 3. Konvencije bila je želja/ nastojanje da se spreči, ne dopusti nekažnjivost učinilaca najtežih krivičnih dela. Umesto taksativnog nabiranja krivičnih dela, prihvaćeno je određivanje dela pozivanjem, upućivanjem na već postojeće standarde u međunarodnom pravu.

Izmena člana 9. Konvencije, u duhu je promena/ razvoja na planu međudržavne saradnje nastalih nakon usvajanja Konvencije o međunarodnoj validnosti krivičnih presuda i Konvencije o prenosu postupka u krivičnim stvarima, i.e. sužena je mogućnost ekstradicije razradom principa *non bis in idem* u pravcu naznačenom navedenim konvencijama kojima se priznaje, iskazuje određeni stepen poverenja u strani pravosudni sistem. Tako, neće se odobriti ekstradicija ni kada je u trećoj državi potpisnici Konvencije: doneta konačna oslobađajuća presuda⁴³, ukoliko je lice u potpunosti izdržalo kaznu ili je kazna

42 Otvoren za potpisivanje državama članicama Saveta Evrope koje su ujedno i potpisnice Konvencije o ekstradiciji oktobra 1975, stupio na snagu avgusta 1979. godine

43 Ovde je važno napomenuti da su moguća odstupanja u dva slučaja – ukoliko se pojave nove činjenice koje mogu biti osnov za ponovno suđenje s obzirom da bi polazna hipoteza bila da nije reč o istom delu/događaju i kada je oslobađajuća presuda doneta iz čisto formalnih razloga, npr. odsustvo jurisdikcije treće države.

bila predmet amnestije ili pomilovanja, kada je učinilac oslobođen kazne. Odstupanje je moguće ukoliko je delo izvršeno protiv lica, institucije ili stvari koji imaju javni karakter u državi molilji, ako sam izvršilac ima javni položaj u državi molilji⁴⁴ i ako je delo u celosti ili delimično izvršeno na njenoj teritoriji.

Države mogu da ne prihvate izmene vezane za član 3. ili član 9., ali ne mogu staviti drugu/e rezervu/e na Protokol⁴⁵. Evropski Komitet za probleme/pitanja kriminaliteta⁴⁶ zadužen je za praćenje primene Protokola. Takođe, učiniće sve što je potrebno za sporazumno rešavanje teškoća/problema koji mogu nastati primenom Protokola.

Drugi Dopunski Protokol

Glavne izmene odnose se na dopuštenost ekstradicije u slučaju fiskalnih krivičnih dela (Glava II), pitanja suđenja in absentia (Glava III), amnestije (Glava IV), izmene načina/kanala komunikacije (Glava V). Dok je Konvencija zahtevala postojanje prethodnog dogovora između država da bi ekstradicija u slučaju izvršenja fiskalnih krivičnih dela bila moguća, Protokol dopušta ekstradiciju, u skladu sa odredbama Konvencije, ukoliko je delo za koje se ekstradicija traži “kažnjivo delo iste pri-

44 Termin “javni status/položaj (public status)” upotrebljen je umesto suviše obuhvatnog i neodređenog izraza “upereo protiv interesa države (against the interests of a State)”. U Obrazloženju uz Protokol dati su primeri dela obuhvaćenih navedenom formulacijom: špijunaža (institucija javnog karaktera), falsifikovanje (stvar javnog karaktera), primanje mita (javni položaj).

45 Danska, Gruzija, Holandija, Island, Mađarska, Malta, Norveška, Švedska i Ukrajina nisu prihvatile izmene vezane za član. 3. Konvencije (Glava I Protokola). Neke od njih naglasile su da će procenjivati u svakom konkretnom slučaju da li će ili ne dopustiti ekstradiciju, dok je Holandija istakla da iako je njeno zakonodavstvo u potpunosti saglasno/kompatibilno sa Glavom I Protokola, da Holandija želi da zadrži pravo da odbije ekstradiciju u slučajevima u kojima je do kršenja ratnih zakona i običaja doslo tokom unutrašnjeg oružanog sukoba. Luksemburg nije prihvatio dopunu člana 9. Konvencije (Glava II Protokola).

46 Zvanični naziv je – European Committee on Crime Problems

rode” u obe države – državi molilji i zamoljenoj državi⁴⁷. Do približavanja “običnih” i fiskalnih dela, iz ugla uslova koji se traže za ekstradiciju, došlo je nakon spoznaje da je međunarodna saradnja na planu fiskalnih prestupa od izuzetnog značaja i da nije reč o minornim delima već o prestupima koji značajno/bitno ugrožavaju društvene interese.

Suđenje u odsustvu predviđeno je kao nova odredba, i.e. kao odredba kojom se dopunjava Konvencija. Zamoljena država može odbiti ekstradiciju koja se traži u cilju izvršenja kazne ili mere detencije prema licu kome je suđeno u odsustvu, ukoliko proceni⁴⁸ da postupak koji je vođen nije poštovao minimum prava odbrane priznatih svakome ko je optužen za krivično delo⁴⁹. Međutim, ukoliko država molilja pruži garancije da će traženom licu biti dato pravo na ponovno suđenje uz poštovanje prava odbrane, ekstradicija će biti dopuštena. Ali, ukoliko pravo države molilje ne dopušta ponovno suđenje, zamoljena država ne mora ekstradirati traženo lice.

Amnestija u zamoljenoj državi sprečava ekstradiciju samo ako bi i zamoljena država imala jurisdikciju u odnosu na konkretno učinjeno delo (konkurentna nadležnost).

Primarni put upućivanja zahteva, prema izmenama uvede-nim Protokolom, sada je komunikacija između ministarstava pravde; diplomatski put nije isključen, kao ni drugi vidovi komunikacije koji mogu biti ugovoreni između dve ili više država potpisnica.

47 Suštinski/ konstitutivni elementi bića dela su od primarnog značaja, a ne identičnost zakonskih formulacija.

48 Zamoljena država, budući da je ona ta koja procenjuje da li je poštovan minimum prava odbrane, ujedno ima i obavezu da obrazloži zašto smatra sprovedeni postupak neodgovarajućim iz ugla prava okrivljenog.

49 Misli se pre svega na minimum standarda postavljenih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Takođe treba imati u vidu Rezoluciju (75) I I o kriterijumima koje treba poštovati kod suđenja u odsustvu koju je usvojio Komitet Ministara Saveta Evrope.

Situacija u pogledu stavljanja rezervi identična je kao kod gore navedenog Dopunskog Protokola, i.e. države mogu da ne prihvate izmene koje proizilaze iz jedne ili više Glava Protokola⁵⁰ (Drugog Dopunskog), ali ne mogu staviti drugu/e rezervu/e na Protokol. Nadzor i olakšanje primene Protokola u nadležnosti je Evropskog Komiteta za probleme/pitanja kriminaliteta.

Konvencija o suzbijanju terorizma

Komiteet Ministara Saveta Evrope usvojio je Rezoluciju (74) 3 o međunarodnom terorizmu, kojom se vladama država članica Saveta Evrope preporučuje da prilikom odlučivanja o ekstradiciji lica optuženih ili osuđenih za terorističke akte, uzmu u obzir da više nije prihvatljivo/ opravdano klasifikovati ih kao “politička krivična dela” za koja ekstradicija nije moguća/ dopuštena. Osnovni razlog / cilj donošenja Konvencije bio je dopuna/izmena postojećih sporazuma država članica Saveta Evrope na planu ekstradicije i uzajamne pravne pomoći. Stoga iako pretežno vezana za pitanja ekstradicije, Konvencija o suzbijanju terorizma, nastoji da proširi i saradnju država propisujući da ova Konvencija, uslovno rečeno, ima primat nad Konvencijom o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima, i.e. da će odredbe Konvencije o uzajamnoj pravnoj pomoći biti modifikovane u meri u kojoj su inkompatibilne sa Konvencijom o suzbijanju terorizma⁵¹. Stav je da je neophodno re-definisati pojam/koncept političkog/ih krivičnog/ih dela kako bi se državama omogućilo da se usprotive/ odbace “politička” opravdanja akata terorizma koji ugrožavaju živote nevinih lica. Međutim, ne sme se zanemariti činjenica da ova Kon-

50 Belgija, Gruzija, Latvija, Norveska, Rusija nisu prihvatile Glavu V, koja se odnosi na izmenu vida/načina komunikacije, ujedno precizirajući nadležni organ u svojim državama.

51 Vidi član 8. Konvencije.

vencija nije / ne predstavlja ekstradicioni ugovor/ sporazum, ona samo menja prirodu/ karakter krivičnog dela, odnosno, tačnije rečeno utiče na procenu prirode krivičnog dela, te je stoga, da bi došlo do ekstradicije, potrebno da budu ispunjeni svi drugi neophodni uslovi.

U članu 1. Konvencije nabrojana su dela koja se neće smatrati političkim⁵², dok su u članu 2. navedena dela u odnosu na koja države mogu odlučiti da ih ne smatraju političkim⁵³. Stoga se može govoriti o dužnosti i mogućnosti ekstradiranja učinilaca određenih krivičnih dela. Dužnost eliminiše pravo pozivanja na političku prirodu/ karakter krivičnog dela, dok se mogućnost zasniva na proceni svakog konkretnog slučaja. U osnovi obe kategorije dela nalazi se stav da ozbiljnost/ težina krivičnog dela i njegovi kriminalni elementi moraju imati prevagu nad eventualnim političkim aspektom/ konotacijama. Takođe, kada je reč o prvoj kategoriji dela, zamoljena država je dužna ukoliko ne ekstradirira traženo lice da slučaj bez izuzetka i bez neosnovanog odlaganja, preda svojim nadležnim organima.

I pored svega rečenog, dužnost ekstradiranja čak ni u slučaju dela iz člana 1. nije apsolutna. Zamoljena država ima pravo da odbije ekstradiciju ukoliko ima osnova da veruje da se ekstradicija traži u cilju progona određenog lica zbog njegove rane ili religijske pripadnosti, nacionalnosti ili političkog uverenja, ili ukoliko osnovano veruje da bi lice zbog navedenih osno-

52 U članu 1. paragrafu 1 (a) – (c) nabrojana su dela iz međunarodnih konvencija (npr. Montrelske o bezbednosti civilnog vazdušnog saobraćaja, o zaštiti života, telesnog integriteta ili slobode lica sa pravom na međunarodnu zaštitu); paragraph 1 (d) 1 (e) odnose se na dela koja se smatraju izuzetno teškim ili zbog svoje prirode (otmica, arbitrerno lišavanje života) ili zbog upotrebljenih sredstava izvršenja (korišćenje bombi, granata, pisama bombi). Kažnjivi su i pokušaj i saučesništvo.

53 Reč je o teškim krivičnim delima praćenim nasiljem koja su uperena protiv života, telesnog integriteta ili lične slobode; obuhvaćena su i teška dela protiv imovine ali samo ako je delo izazvalo kolektivnu opasnost za ljude, npr. eksplozija brane ili nuklearnog postrojenja. Takođe su, kao i slučaju dela iz člana 1. Konvencije, kažnjivi pokušaj i saučesništvo. Belgija je u rezervi istakla da neće smatrati političkim dela koja su bila povezana sa uzimanjem talaca, dok su Bugarska i Mađarska isto navele za dela koja involviraju vršenje ubistva/ava.

va bilo u nepovoljnom položaju. Takođe je državama dopušteno da izjave da zadržavaju pravo da odbiju ekstradiciju, u odnosu na sva ili neka dela iz člana 1., ali samo pod uslovom da se obavežu da će pre donošenja odluke, i.e. u trenutku procene prirode/ karaktera dela razmotriti sve aspekte učinjenog dela, pre svega da li je izvršenjem dela stvorena kolektivna opasnost za život, telesni integritet ili ličnu slobodu, da li su korišćena okrutna sredstva pri izvršenju dela.

Potrebno je imati u vidu da je primarni cilj / polazna osnova ove Konvencije, kao i ostalih konvencija Saveta Evrope, zaštita ljudskih prava. Upravo sa takvog polazišta uočljiva je koherentnost sistema: s jedne strane Konvencija garantuje da će se protiv učinilaca teških krivičnih dela usmerenih protiv ljudskih prava (života, telesnog integriteta, slobode) sprovesti krivični postupak, bilo u državi molilji (ako učinilac bude ekstradiran), bilo u zamoljenoj državi (imajući u vidu dužnost pokretanja krivičnog postupka u zamoljenoj državi ako ne ekstradiraju traženo lice), s druge da niko neće biti izložen kršenju ljudskih prava (progonu po osnovu političke, rasne, nacionalne, religijske pripadnosti i/ili zloupotrebi prava na politički azil)⁵⁴.

54 Francuska je u izjavi datoj prilikom potpisivanja Konvencije istakla da će iskoristiti pravo da odbije ekstradiciju kako bi bila sigurna da "ljudska prava ni u jednom trenutku neće biti ugrožena", da države moraju da razmotre uzroke terorizma, da se treba zalagati za "pravedni mir koji svima/ svakome garantuje legitimna prava" i da Francuska neće postupati na način koji bi mogao da dovede u pitanje pravo azila.

UZAJAMNA PRAVNA POMOĆ

Konvencija o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima

Komitet eksperata je tokom rasprave o Konvenciji o ekstradiciji, zauzeo stav da je od izuzetnog praktičnog značaja usvajanje multilateralne konvencije o uzajamnoj pravnoj pomoći. Prema njihovom mišljenju ta konvencija bila bi prihvatljivija za više država članica nego Konvencija o ekstradiciji. Stoga su predložili Komitetu Ministara da inicira rad na izradi nacрта Konvencije o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima. Nepune dve godine nakon toga, ova Konvencija otvorena je za potpisivanje državama članicama (aprila 1959). Stupila je na snagu juna 1962. godine.

Konvencija detaljno reguliše/ uspostavlja sistem pravila koja se odnose na:

1. preduzimanje jedne ili više mera po zamolnici sudskih organa države molilje – pribavljanje/ obezbeđenje dokaza (saslušanje svedoka, veštaka ili okrivljenog), dostavljanje traženih dosijea ili dokumenata, pretres ili zaplena imovine
2. uručivanje određenih poziva/ naloga svedoku, veštaku i okrivljenom (najčešće je u pitanju poziv za dolazak pred sud države molilje)
3. dostavljanje sudskih presuda
4. dostavljanje izvoda i podataka iz sudskih dosijea

5. redovna razmena informacija sadržanih u kaznenoj evidenciji

Uzajamna pravna pomoć je institut nezavistan od ekstradicije, i.e. ne podleže istim pravilima, npr. u slučajevima u kojima je ekstradicija odbijena država može postupiti po zahtevu za pravnom pomoći, ne traži se da je ponašanje kažnjivo/krivično delo u obe države – molilji i zamoljenoj državi. Predmet saradnje može biti i minorno/ lakše krivično delo, jedino što se traži je da je u pitanju sudski a ne administrativni postupak. S obzirom da koncept “sudskog/ih organa” nije identičan u svim državama, prepušteno im je da u trenutku potpisivanja ili deponovanja ratifikacionih instrumenata definišu koje organe, u svrhu primene ove Konvencije, će smatrati sudskim organima⁵⁵. Cilj je bio olakšati saradnju među državama članicama Saveta Evrope i omogućiti efikasnije vođenje krivičnih postupaka. Iz istog razloga se precizira da će Konvencija imati primat nad postojećim ili budućim bilateralnim i multilateralnim sporazumima/konvencijama koji regulišu uzajamnu saradnju između ma koje dve države ugovornice; samo ukoliko se odredba/e tih sporazuma odnose na specifičnu oblast uzajamne saradnje imaće primat kao *lex specialis*. Takođe države ugovornice mogu zaključivati bilateralne ili multilateralne sporzume u cilju dopune odredbi Konvencije ili olakšanja primene principa sadržanih u Konvenciji. Moglo bi se reći da se Konvencija tretira kao minimalni standard uzajamne saradnje koji države mogu nadgraditi/dopuniti, ali ne i obezvređiti.

55 Države se međusobno dosta razlikuju u pogledu organa koje su označile kao sudske ili tačnije pravosudne organe za potrebe primene Konvencije. Neke su pored sudova (sa ili bez izdvajanja istražnih sudija u posebnu kategoriju, uz navođenje sudija ustavnog/ih sudova ili čak i vojnih sudija) navele samo tužilaštva (Belgija, Češka, Holandija, Hrvatska, Irska, Italija, Luksemburg, Malta, Poljska, Portugal, Rusija, Slovenija, Španija, Švedska), dok su druge dodale i Ministarstvo pravde (Albanija, Austrija, Mađarska, Izrael, Litvanija, Moldavija, Slovačka, Švajcarska), a ima i onih koji su ubrojali policiju (sa ili bez preciziranja ranga, npr. Ministarvo unutrašnjih poslova, šefovi policije) (Danska, Estonija, Island, Latvija, Norveška, Rumunija), pa čak i druge organe npr. carinske (Kipar, Finska, Velika Britanija)

Konvencija se ne primenjuje na naloge za hapšenje, izvršenje presuda ili na krivična dela predviđena u vojnom ali ne i “običnom” krivičnom pravu. Pravna pomoć može biti odbijena/uskraćena ako je u pitanju političko ili fiskalno krivično delo⁵⁶ (odluka je prepuštena zamoljenoj državi, kao njeno diskreciono pravo), kao i ukoliko zamoljena strana smatra da bi udovoljenje zahtevu dovelo u pitanje njen suverenitet, bezbednost, javni poredak ili druge suštinske državne interese. Bilo je predloga⁵⁷ da se pravna pomoć odbije ukoliko je u zamoljenoj državi ili trećoj državi pokrenut krivični postupak i u slučajevima koji bi se mogli podvesti pod princip *ne bis in idem*. Predlog je odbijen jer je zaključeno da bi se na taj način bitno suzio domet primene Konvencije, koji bi bio štetan kako za interese države molilje, jer bi ona morala doneti odluku u konkretnom krivičnom slučaju iako nije dobila potrebnu/ traženu pomoć, tako i za interese zamoljene države jer bi se moglo desiti da su i njoj potrebni određeni podaci/ pomoć da bi sprovela postupak, a da bi tada država molilja, pozivajući se na reciprocitet odbila saradnju⁵⁸. Međutim, kao kompromisno rešenje prihvaćeno je da zamoljena država može odložiti predaju tražene imovine, dosijea ili dokumenata ukoliko su joj potrebni u krivičnom postupku koji je u toku.

56 Pitanje saradnje kada je reč o političkim krivičnim delima modifikovano je Konvencijom o suzbijanju terorizma koja je izmenila procenu prirode političkog krivičnog dela, dok je na planu fiskalnih krivičnih dela promena izvršena usvajanjem Dodatnog Protokola uz Konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima.

57 Vidi Obrazloženje uz Konvenciju.

58 Treba ipak imati u vidu da je određeni broj država stavio rezervu na član 2. Konvencije precizirajući u kojim slučajevima će zahtev za pružanje pravne pomoći biti odbijen. Neke države su vremenom menjale rezerve na član 2. uglavnom u pravcu sužavanja razloga/osnova za uskraćivanje/ odbijanje ekstradicije. Među najčešćim razlozima su princip *ne bis in idem* (Belgija, Holandija, Luksemburg, Malta, Norveska, Velika Britanija), sprečavanje progona po osnovu rase, političke, religijske, nacionalne pripadnosti (Belgija, Holandija, Ukrajina), ako delo nije krivično delo i u zamoljenoj državi (Armenija, Austrija, Bugarska, Estonija, Finska, Litvanija, Mađarska, Moldavija), ukoliko se za isto delo protiv lica već vodi postupak u zamoljenoj ili trećoj državi ili je delo predmet istrage (Armenija, Danska, Finska, Gruzija, Luksemburg, Norveska, Švajcarska). Rusija je jedina prilozila listu dela koja neće smatrati političkim krivičnim delima, npr. zločini protiv čovečnosti, teška kršenja Ženevskih Konvencija, otmica vazduhoplova.

Kod svih vidova pravne pomoći precizirani su uslovi koji moraju biti ispunjeni da bi se postupilo po zahtevu/ zamolnici države molilje, npr. nadležni organi komunikacije, prevod, troškovi, rokovi u kojima zahtev mora biti dostavljen. Od izuzetnog je značaja, iz ugla zaštite ljudskih prava, da svedok ili ekspert koji se ne odazovu pozivu da se pojave pred organima države molilje ne mogu biti kažnjeni, čak ni novčanom kaznom. Zamoljena država, može, ukoliko je država molilja navela u zahtevu da je lično pojavljivanje svedoka/ veštaka izuzetno značajno, da “pozove” navedena lica da se pozivu odazovu. U suštini, reč je o “preporuci”/ sugestiji, što je u duhu odredbe prema kojoj ni svedok ni veštak ne mogu biti prinuđeni (bilo upotrebom sile, bilo drugim merama) da se pojave pred sudom države molilje. Ovu situaciju ne treba mešati sa imunitetom koji uživaju svedoci i veštaci u slučajevima u kojima se odazovu pozivu države molilje. Naime, protiv njih ne može biti pokrenut postupak niti mogu biti pritvoreni zbog krivičnog/ih dela ili osude za delo/a počinjeno/a pre napuštanja teritorije zamoljene države; ne odnosi se na dela izvršena nakon napuštanja teritorije zamoljene države.

Protokoli uz Konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima

Dopunski Protokol

Protokol je proširio primenu Konvencije na fiskalna krivična dela i na izvršenje krivičnih sankcija, i dopunio odredbu o razmeni informacija sadržanih u kaznenoj evidenciji. Fiskalna krivična dela, uslovno rečeno, izjednačena su sa “običnim” krivičnim delima, i.e. država ne može odbiti pravnu pomoć samo zato što se zahtev odnosi na fiskalno krivično delo. Fiskalna dela nisu precizirana/ definisana, ali se iz odredbe koja predviđa da će, u slučaju kada država za postupanje po zamolnici za pretres ili zaplenu imovine traži da je delo kažnjivo po zakonu obe drža-

ve, zahtevu biti udovoljeno (kada je reč o fiskalnim krivičnim delima), ako je u pitanju kažnjivo delo "iste prirode" kao delo kažnjivo u državi molilji⁵⁹. Tokom izrade Nacrta Protokola zaključeno je da nema potrebe dodati, zbog proširenja primene Konvencije na fiskalna dela, posebne osnove za odbijanje pravne pomoć van onih koji već postoje u Konvenciji a odnose se na "suverenitet, bezbednost, javni poredak ili druge suštinske državne interese"⁶⁰, s obzirom da su oni dovoljno široko postavljani da se pod njih mogu podvesti i zaštita tajnosti određenih podataka i/ili individua, ili opšti/ državni ekonomski interes/i.

Konvencija nije predvidela pravnu pomoć vezanu za izvršenje presuda polazeći od intencije da se pravna pomoć primeni samo na sudski, a ne i na drugi/e postupke, a imajući u vidu da mere vezane za izvršenje najčešće preduzimaju izvršni/ upravni organi ili javni tužioci (koji se u nekim državama ne smatraju sudskim organima). Protokol proširuje domen primene pravne pomoći propisujući da će se Konvencija primeniti i na dostavu dokumenata vezanih za izvršenje krivične sankcije, naplatu novčane kazne ili plaćanje troškova postupka, kao i na mere vezane za uslovnu osudu, uslovni otpust, odlaganje ili prekid izvršenja sankcije. Međutim, treba imati u vidu da se od države potpisnice očekuje da primeni navedenu odredbu samo ukoliko organ u čijoj je to nadležnosti smatra sudskim organom za potrebe Konvencije. U protivnom država može staviti rezervu kojom ne prihvata navedenu odredbu. Kako bi ipak primenile ovu odredbu, neke države su menjale rezervu u pogledu organa koje smatraju sudskim, i.e proširivale su listu organa⁶¹.

Odredba Konvencije o redovnoj/regularnoj razmeni informacija iz kaznene evidencije dopunjena je odredbom prema kojoj će, državi molilji na njen zahtev, u individualnim sluča-

59 Isto rešenje ima Drugi Dodatni Protokol uz Konvenciju o ekstradiciji.

60 Vidi član 2.b. Konvencije.

61 Italija je čak u izjavi uz Protokol dodatno proširila listu, dodajući sudiju i odbor nadležne za period nakon izricanja sankcije (u originalu post-sentencing judge i post-sentencing section)

jevima biti dostavljena kopija presude, relevantnih mera (npr. mera vezanih za rehabilitaciju osuđenog), kao i ma koja druga relevantna informacija (misli se na informacije od značaja za sa-držinu, odnosno prirodu osude ili mere).

Što se tiče rezervi, države mogu da ne prihvate jednu ili vi-še izmena koje se uvode Protokolom⁶², ali ne mogu staviti dru-gu/e rezerve na Protokol. I u ovom slučaju za nadzor i olakša-nje primene nadležan je Evropski komitet za probleme/pitanja kriminaliteta.

Drugi Dopunski Protokol

Otvoren je za potpisivanje državama članicama Saveta Evrope novembra 2001. godine. Iako su za stupanje na snagu potrebne samo tri ratifikacije do decembra 2002. godine, sa-mo je Norveška ratifikovala Protokol⁶³. Intencija je bila pobolj-šati/ unaprediti sposobnost država da reaguju na kriminalitet sa elementima inostranosti, imajući u vidu politički i društveni razvoj u Evropi i tehnološka dostignuća na svetskom nivou. Protokol je značajno proširio slučajeve u kojima se može traži-ti pravna pomoć, a samo pružanje pravne pomoći učinio je lak-šim, bržim i mnogo fleksibilnijim. Naravno, nužnost zaštite in-dividualnih prava nije zanemarena, a posebna pažnja posveće-na je zaštitu prilikom procesuiranja ličnih podataka.

Protokol je dodao⁶⁴ zahtev za hitnim, i.e. postupanjem u najkraćem mogućem roku, pored već postojećeg zahteva za najširoom mogućom uzajamnom saradnjom. Intencija ubrzanja postupka primetna je i u drugim odredbama Protokola, npr. u slučajevima u kojima je država molilja zatražila da njeni organi ili

62 Irska i Velika Britanija prihvatile su samo izmenu kojom se Konvencija proširuje na fi-skalna krivična dela. Većina država koje su stavile rezervu precizirale su na koja dela / kategorije fiskalnih dela će se Protokol odnositi.

63 21 država je potpisala Protokol.

64 Biće analizirane samo neke, po mišljenju autora najznačajnije izmene.

zainteresovana lica prisustvuju preduzimanju jedne ili više mera po zamolnici, u Protokolu se sugerira da zahtevu treba udovoljiti kada je očigledno da će takav način izvršenja više odgovarati potrebama države molilje čime će se ujedno izbeći potreba za naknadnim zahtevima za pružanjem pravne pomoći.

Dodatno je proširen domen primene pravne pomoći time što je obuhvaćeno krivično administrativno pravo i pravna lica. Naime, u prvom slučaju pravna pomoć će se primenjivati na dve vrste nacionalnih pravnih postupaka: na klasični krivični postupak i na kršenja pravnih normi sankcionisana tzv. krivičnim administrativnim pravom. Suština problema vezana je za činjenicu da u svim državama ne postoji isti koncept, npr. u nekim državama nehatno prouzrokovano ozbiljno zagađenje ili saobraćajni delikti predmet su krivičnog a u drugim krivično administrativnog postupka. Pošto nije bilo moguće naći odgovarajući, svima razumljiv termin, niti primenjivu definiciju kojima bi se koncept objasnio, u samom Protokolu objašnjeno je da administrativni postupak mora biti "krivične prirode", i.e. da mora biti pravno moguće u kasnijoj fazi (nakon donošenja odluke administrativnog organa) sprovesti postupak pred sudom koji je nadležan, pre svega za krivične sporove. U drugom slučaju, ne razrađuje se pitanje odgovornosti pravnih lica već se predviđa da pravna pomoć ne može biti odbijena samo zato što se odnosi na ponašanje/ postupanje za koje u državi molilji može biti odgovorno pravno lice.

Modernizacija pravne pomoći očigledna je u odredbama o saslušanju svedoka ili veštaka putem video konferencijske ili telefonske konferencijske veze, gde se predviđa da ukoliko nije poželjno⁶⁵ ili moguće⁶⁶ da svedok ili veštak bude lično prisutan na teritoriji države molilje da ona može staviti zahtev za video konferencijskim saslušanjem. Traži se da država molilja, pored svih drugih potrebnih podataka, navede i razloge zbog kojih smatra da

65 npr. ukoliko je svedok suviše mlad, star, bolestan.

66 npr. kada bi svedok bio izložen ozbiljnoj opasnosti u državi molilji.

nije poželjno ili moguće prisustvo lica koja/e treba saslušati. Saslušanje ovim putem prisustvovalaće sudski organ zamoljene države koji će se starati o poštovanju osnovnih principa svog nacionalnog zakonodavstva. Lice ima pravo da odbije da svedoči u slučajevima predviđenim bilo jednim bilo drugim pravom (države molilje ili zamoljene države). Države se obavezuju da će u slučajevima u kojima je lice svedočilo sa njihove teritorije, preduzeti potrebne mere kako bi garantovale da će se kada svedok ili veštak odbije da svedoci a bio je dužan da svedoči ili ne svedoči istinito, primeniti ista pravila kao da je reč o saslušanju u nacionalnom postupku. Državama je dato diskreciono pravo da, kada je to prihvatljivo i uz saglasnost nadležnog sudskog organa, odredbe o video konferencijskom saslušanju primene i na saslušanje osumnjičenog ili optuženog lica⁶⁷. U slučaju saslušanja putem telefonske konferencijske veze moraju biti ispunjena dva uslova: da nacionalno pravo države molilje predviđa / dopušta takvu mogućnost i da svedok ili veštak da svoj pristanak; ne može se primeniti na osumnjičeno ili optuženo lice.

Iz odredbe kojom se predviđa da nadležni organi jedne države mogu, i bez prethodnog zahteva, proslediti nadležnim organima druge države podatke do kojih su došli tokom sopstvene istrage (naravno bez štete po sopstvenu istragu ili postupak), kada smatraju da bi otkrivanje takvih informacija moglo pomoći državi kojoj su informacije date da pokrene ili sprovede sopstvenu istragu ili postupak ili da zatraži pravnu pomoć, jasno je da je cilj obezbediti, garantovati što uspešnije reagovanje država na/ suprotstavljanje kriminalitetu, koje imajući u vidu prirodu/ strukturu savremenog kriminaliteta zahteva što fleksibilniji pristup.

Izmenjen je i pristup proceduri postupanja po zamolnici. Budući da je *raison d'être* pružanja pravne pomoći omogućiti državi molilji da sprovede krivični postupak, intencija je da zamoljena država učini ono što se od nje traži, umesto da prime-

67 Norveška je stavila rezervu da video konferencijsko saslušanje neće primenjivati i na saslušanje osumnjičenog ili optuženog lica.

ni ekvivalentnu meru, s obzirom da se u protivnom može desiti da učinjeno ne bude/ ne može da bude prihvaćeno kao dokaz u postupku. Pošavši od stava da nijedna strana ne treba da bude izložena nepotrebnim teškoćama / preprekama uspostavljen je balans tako što se od države molilje traži da zahteva samo ono što je odista neophodno za uspešnost postupka prema njenom pravu, a od zamoljene države da pruži pravnu pomoć kako je tražena (čak i kada njeno nacionalno pravo takvu meru/ proceduru ne poznaje), osim kada je zahtevano u suprotnosti sa osnovnim principima njenog nacionalnog prava.

Protokol uvodi niz specifičnih aktivnosti /mera kao vidove pravne pomoći:

1. praćenje/ nadzor lica preko granice
2. kontrolisanu isporuku dobara i/ili novca
3. tajnu istragu (agente čiji identitet je skriven ili lažan)
4. zajedničke istražne timove

Kako bi se izbegli nesporazumi u Obrazloženju uz Protokol je eksplicite naznačeno da cilj nije bio da se Protokolom saradnja proširi na policijsku ili druge vidove izvan sudske saradnje, već da se navedene mere/ aktivnosti posmatraju kao vid uzajamne pravne pomoći. Protokol detaljno reguliše uslove i postupak pružanja pravne pomoći. Kod mere praćenja lica precizira se da u pitanju mora biti delo za koje je ekstradicija dopuštena/ moguća, da se može nadzirati ili potencijalni učinilac ili lice koje istražne organe može dovesti do učinioca ili lokacije na kojoj se nalazi⁶⁸, taksativno su navedena dela za koja je nadzor preko granice dopušten, ovlašćenja organa jedne države kada postuju na teritoriji druge države. Ako je u pitanju tajna/prikrivena istraga zahteva se da trajanje istrage, uslovi (detaljno navedeni) i

68 Ova mogućnost je posebno važna kod krivičnog dela otmice, kada član porodice nosi traženi otkup preko granice.

pravni status organa koji će voditi istragu budu dogovoreni između država u skladu sa njihovim nacionalnim pravom i postupkom. Zajednički istražni timovi⁶⁹ formiraju se kada konkretna istraga, najčešće kada je u pitanju organizovani kriminal, zahteva dobro ko-ordinisanu i koncentrisanu akciju, koja pretpostavlja potrebu delovanja na teritoriji više država, tačnije država koje su osnovale zajednički tim⁷⁰. Vreme za koje se tim osniva može, uz pristanak/ saglasnost uključenih strana, biti produženo. Protokol reguliše i pitanja krivične i građanske (za pričinjenu štetu) odgovornosti organa koji učestvuju u sprovođenju mera. Regulisani su i zaštita svedoka⁷¹, preduzimanje privremenih mera⁷², poverljivost zamolnice (kako činjenice da je upućena, tako i sadržine), zaštita ličnih podataka⁷³.

I u ovom slučaju, kao i u mnogim već navedenim, države potpisnice mogu da ne prihvate, u celosti ili delimično, neke ili sve specifične mere gore navedene⁷⁴, ali ne mogu stavljati drugu/e rezerve. Takođe je za nadzor i olakšanje primene nadležan Evropski komitet za probleme/pitanja kriminaliteta.

69 Članovi tima mogu biti tužioc, sudije, policajci i veštaci.

70 To naravno ne isključuje mogućnost, kada se javi potreba, upućivanja zahteva za pružanje pravne pomoći drugim državama.

71 Odredba će se primeniti kada se zahtev za pružanjem pravne pomoći odnosi na svedoka izloženog riziku prinude (direktne, indirektne, potencijalne) ili kome je neophodna zaštita. Termini svedok i prinuda koriste se u skladu sa Preporukom No. R (97) 13.

72 npr. obezbeđenje dokaza, zaštita ugroženih pravnih interesa.

73 Traži se da država kojoj su prosleđeni lični podaci, iste koristi samo u postupcima na koje se Konvencija i Protokoli odnose, ili u drugim sudskim ili administrativnim postupcima neposredno povezanim sa tim postupcima ili kada treba sprečiti neposredno predstojeću i ozbiljnu opasnost za javnu bezbednost. Navedeni podaci mogu se koristiti u druge svrhe ako postoji saglasnost države koja je podatke dostavila ili samog lica na koje se podaci odnose. Precizirani su i slučajevi u kojima država može odbiti da dostavi lične podatke, npr. reč je o zaštićenim podacima prema nacionalnom pravu, država kojoj podatke treba dostaviti nije vezana Konvencijom o zaštiti individua u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka iz 1981. godine.

74 Norveška je stavila rezervu da neće prihvatiti nijednu od specifičnih mera.

IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA

Konvencija o međunarodnom važanju/priznanju krivičnih presuda

Pod-komiteta Komiteta za pitanja/probleme kriminaliteta, konstatovao je da polazeći od načela suvereniteta, države članice Saveta Evrope, kao osnovni princip važenja krivičnog prava, tradicionalno, primenjuju teritorijalni princip i u načelu, dejstvo/efekte svojih sudskih presuda ne proširuju izvan svojih granica, ali da takav pristup nije u skladu sa savremenim zahtevima uspešnog suprotstavljanja kriminalitetu⁷⁵, ne samo zbog sve veće internacionalizacije kriminaliteta⁷⁶ već i zbog porasta uzajamnog poverenja među državama članicama Saveta Evrope⁷⁷, usled čega bi usvajanje međunarodne konvencije, koja bi svakoj državi omogućila da pristupanjem (ratifikacijom) Konvencije drugoj državi ugovornici da/ dopusti da vrši prava izvedena iz (njenog) nacionalnog suvereniteta predstavljalo prihvatljivo i nadasve poželjno rešenje problema međunarodne validnosti krivičnih presuda. Utvrđeno je da bi donošenje kon-

75 U Preambuli Konvencije ističe se da suprotstavljanje kriminalitetu postaje, u sve većoj meri, međunarodni problem, koji zahteva korišćenje modernih i delotvornih metoda na međunarodnoj skali.

76 Čemu su doprineli, između ostalog, ekonomski razvoj, razvoj na planu komunikacija i transporta, porast migracija stnovništva.

77 Dovoljno je navesti, pored već usvojenih konvencija/protokola koji regulišu pitanje saradnje u domenu krivičnog prava, regionalne sporazume/ ugovore (npr. između Nordijskih i država Beneluksa) kojima su uklonjene barijere zasnovane na tradicionalnim, sada neadekvatnim, pravnim konceptima, a koji su sporazumi/ugovori poslužili kao inspiracija članovima ekspertskeg tima.

vencije bilo i u funkciji resocijalizacije i principa humanosti. Naime, resocijalizacija je bitno olakšana ako se izrečena kazna primenjuje/ izvršava u državi u kojoj osuđeno lice ima prebivalište. Takođe, ne smeju se zanemariti negativni efekti/ dejstvo jezičkih barijera, otuđenosti zatvorenika od lokalne kulture, odsustvo kontakta sa porodicom i prijateljima, što se sve može prevazići priznanjem stranih presuda.

Međunarodna saradnja u domenu krivičnog prava može imati nekoliko vidova/formi:

1. ekstradicija, kada jedna država predaje lice drugoj državi kako bi se protiv njega/nje sproveo krivični postupak ili izvršila već izrečena krivična sankcija
2. uzajamna pravna pomoć, koja podrazumeva razmenu relevantnih informacija i dokaza između država
3. priznanje stranih sudskih presuda, kada se presuda izvršava u drugoj državi a ne onoj koja je presudu donela
4. prenos postupka, kako bi država koja to najdelotvornije može učiniti sprovela postupak i izvršila krivičnu sankciju.

Šezdesetih godina Savet Evrope regulisao je prva dva vida saradnje, usvajanjem Konvencije o ekstradiciji i Konvencije o uzajamnoj pravnoj pomoći. Ova Konvencija, o međunarodnom važenju krivičnih presuda⁷⁸, predstavljala je korak bliže ka krajnjem cilju – obezbeđenju celovite/ obuhvatne međunarodne saradnje u krivičnim stvarima među državama članicama. Konvencija je otvorena za potpisivanje državama članicama Saveta Evrope maja 1970, a stupila je na snagu jula 1974. godine.

78 Na samom početku vodila se rasprava oko naziva Konvencije – da li “međunarodna” ili “evropska” validnost/ važenje presuda. Odlučeno je da se termin “međunarodna” zadrži iz dva razloga: češće se koristi (uobičajnije je/ razumljivije govoriti o međunarodnom nego o evropskom važenju), a u suštini ne podrazumeva primenu u “svetskim razmerama” već samo između dve ili više država.

Konvencija je podeljena na četiri dela:

- a. Deo I, koji sadrži objašnjenja/ definicije pojmova koji se koriste u Konvenciji, čime su izbegnuti terminološki i konceptualni sporovi koji bi mogli otežati primenu Konvencije, a time umanjiti i njenu delotvornost;
- b. Deo II – Izvršenje evropskih krivičnih presuda u okviru koja su razrađene
 - Opšte odredbe (uslovi za izvršenje, dejstvo/efekat prenosa izvršenja, tranzit osuđenog, troškovi)
 - zahtev za izvršenje (procedura, dokumentacija, prevod)
 - presude donete *in absentia* i kao rezultat *ordonnances penales*
 - privremene mere (lišenje slobode, zaplena imovine)
 - izvršenje krivičnih sankcija (posebno je regulisano pitanje izvršenja svake od krivičnih sankcija – kazne lišenja slobode, novčane kazne, konfiskacije, mera diskvalifikacije)
- c. Deo III – Međunarodni efekti evropskih krivičnih presuda (*ne bis in idem* i tzv. uvažavanje postojanja strane presude (taking into consideration))
- d. Deo IV, koji sadrže završne odredbe (reč je uglavnom o standardnim odredbama poput odredbi o rezervama, teritorijalnom važenju, odnosu sa bilateralnim sporazumima)

Evropska krivična presuda, prema definiciji iz člana I. Konvencije⁷⁹ odnosi se na konačnu odluku (*res judicata*) koju je doneo sud druge države ugovornice i to krivični sud u krivičnom postupku⁸⁰. Presuda, čije se izvršenje traži, mora se odnositi na jednu/ ili više taksativno navedenih sankcija: lišenje

79 I u ovom slučaju biće prezentirane samo neke (najznačajnije /najvažnije) odredbe, a ne Konvencija *in toto*.

80 Izuzeci vezani za *ordonnance penale* i suđenje *in absentia* biće objašnjeni nešto kasnije.

slobode, novčanu kaznu, konfiskaciju ili tzv. diskvalifikaciju (u pitanju su mere koje se odnose na gubitak ili suspenziju određenih prava ili na zabranu ili gubitak određenih pravnih svojstva, npr. zabrana upravljanja motornim vozilom, obavljanja profesije, korišćenja biračkog prava, raspolaganja imovinom, korišćenja roditeljskog prava). Zahtev za izvršenje može se podneti samo ako je presuda, pored toga što je pravnosnažna, i izvršna u državi molilji. Izvršnost je navedena kao poseban uslov pošto u većini država postoji mogućnost ulaganja vanrednih pravnih lekova koji mogu odložiti/ sprečiti izvršenje presude. Naravno, nadležni organ države molilje⁸¹ je taj koji treba da potvrdi da je sankcija izvršna s obzirom da se procena vrši prema pravu države molilje.

Da bi sankcija mogla biti izvršena traži se da kažnjivost i krivična odgovornost postoje u obe države. Rec je o tzv. dvostrukoj odgovornosti (*dual liability*). Nakon pažljive analize rešeno je da se za ovu Konvenciju usvoji/ prihvati princip dvostruke odgovornosti *in concreto*, a ne *in abstracto*, i.e. ne pored se zakonske odredbe kao takve, već se procena vrši na bazi konkretnih okolnosti svakog slučaja ponaosob⁸². Cene se/ uzimaju u obzir samo materijalnopravne odredbe, a ne i procesne pretpostavke za pokretanje krivičnog postupka. Pored ovog, osnovnog uslova, potrebno je da budu ispunjeni jedan ili više dodatnih uslova: da lice ima prebivalište na teritoriji zamoljene države, da je očigledno da bi izvršenje u drugoj državi bilo u funkciji uspešnije rehabilitacije osuđenog lica, da lice već izdržava ili će izdržavati kaznu lišenja slobode u zamoljenoj državi, da je zamoljena država "država porekla"⁸³ osuđenog lica i da je

81 Država molilja je u stvari/ prema odredbama ove Konvencije, država u kojoj je presuda doneta, dok je zamoljena država, država od koje se traži da izvrši presudu.

82 Naime utvrđuje se/ proverava da li bi da je delo učinjeno pod istim okolnostima, i objektivnim i subjektivnim, na teritoriji zamoljene države, osuđeno lice moglo biti osuđeno, npr. utvrđuje se da li su u konkretnom slučaju postojale određene izvinjavajuće / opravdavajuće okolnosti poput nužne odbrane, krajnje nužde, ceni se uračunljivost, uzrast.

prihvatila odgovornost za izvršenje sankcije, da država molilja ne može izvršiti sankciju ni kada bi podnela zahtev za ekstradicijom a da zamoljena država može. Pri proceni prihvatljivosti/ poželjnosti izvršenja presude u drugoj državi, država molilja mora imati u vidu dva cilja – neophodnost sprečavanja “izbegavanja” izvršenja presude i pospešivanje rehabilitacije osuđenog. Ako se pažljivo pogledaju gore navedeni uslovi svi oni su, u suštini, na ovaj ili onaj način, u funkciji ta dva cilja, npr. ako je reč o državi prebivališta, lice ostaje u svom uobičajenom okruženju i lakše održava potrebne društvene kontakte, ujedno se ne mora tražiti ekstradicija; ako je u pitanju država u kojoj već izdržava kaznu lišenja slobode, transfer u drugu državu mogao bi imati štetne efekte iz ugla kontinuiranosti tretmana.

Izvršenje presude može biti odbijeno ili mora biti odbijeno. Odbijanje je obligatorno ako bi postupanje po zahtevu za izvršenjem bilo u suprotnosti sa principom *ne bis in idem*, dok je fakultativno odbijanje vezano za neophodnost uvažavanja ustavnog i krivičnog sistema zamoljene države. Među fakultativnim osnovima nalaže se: nužnost poštovanja fundamentalnih principa pravnog sistema zamoljene države⁸⁴, prirodna krivičnog dela⁸⁵, diskriminacija⁸⁶, prava zamoljene države u odnosu na pokretanje i vođenje krivičnog postupka⁸⁷, uzrast osuđenog lica⁸⁸, zastarelost⁸⁹.

83 Ne misli se samo na državu čiji je državljanin osuđeno lice već i na državu u kojoj je osuđeni proveo veći deo svog života.

84 npr. mogu se izvršiti samo presude donete uz puno poštovanje/ uvažavanje osnovnih principa pravičnog suđenja sadržanih u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.

85 Odnosi se na politička ili čisto vojna krivična dela; u Aneksu I u kome su navedene dopuštene rezerve na Konvenciju navedena su fiskalna i religijska krivična dela.

86 i.e. ako zamoljena država osnovano veruje da je sankcija izrečena (uopšte) ili da je izrečena teza sankcija zbog rasne, religijske, nacionalne pripadnosti ili političkog misljenja.

87 Zamoljena država je ili pokrenula ili planira da pokrene krivični postupak u odnosu na isti događaj ili država molilja nije država na čijoj teritoriji je delo izvršeno.

88 U suštini odnosi se na pitanje odgovornosti maloletnika; treba imati u vidu da uzrast može biti osnov za odbijanje izvršenja i kod procene ispunjenosti tzv. dvostruke odgovornosti.

Od trenutka kada zamoljena država prihvati da postupi po zahtevu za izvršenjem⁹⁰, sve što je vezano za izvršenje sankcije preduzima se/ preduzeće se u skladu sa pravom zamoljene države. Iz toga logično sledi da država molilja nije nadležna/ ne može donositi odluke koje su po pravilu vezane za izvršenje sankcije, npr. odluka o puštanju osuđenog lica na uslovni otpust. Od navedenog treba razikovati pitanje revizije/ preispitivanja donete presude koje je u isključivoj nadležnosti države koja je inicijalno donela presudu (npr. ako se pojave nove činjenice i/ili dokazi). Izuzetak od isključive nadležnosti zamoljene države u odnosu na sva pitanja izvršenja sankcije su amnestija i pomilovanje, čije dejstvo na izvršenje sankcije će se priznati nezavisno od toga koja od dve države je dotični akt/odluku donela. Upravo stoga, država molilja je dužna da obavesti zamoljenu državu o pomilovanju, amnestiji, zahtevu za preispitivanje presude ili ma kom drugom osnovu po kome presuda prestaje da bude/ gubi svojstvo izvršnosti. Zamoljena država će u tim slučajevima prekinuti izvršenje; ideja je da osuđeno lice ne treba/ ne sme biti dovedeno u nepovoljniji/teži položaj nego da je presuda izvršena u državi u kojoj je i doneta. Država molilja može ponovo steći pravo na izvršenje sankcije: ako povuče zahtev za izvršenje presude, ako zamoljena država odbije da postupi po zahtevu, ako se zamoljena država izričito odrekne/odustane od prava izvršenja a obe države su se oko toga složile/ saglasile ili zamoljena država više nije u mogućnosti da izvrši presudu.

- 89 Procenjuje se samo zastarelost izvršenja kazne i to iz ugla pravnog sistema zamoljene države; ne odnosi se na pitanje zastarelosti samog krivičnog gonjenja, pošto je pretpostavka da je krivični postupak validno pokrenut i okončan. Izuzetak je predviđen u Aneksu I koji državama omogućava da stave rezervu kojom će odbiti izvršenje zbog zastarelosti pokretanja postupka.
- 90 Zahtev mora biti u pisanoj formi, uz zahtev moraju biti dostavljeni presuda i sva druga potrebna dokumenta, ne traži se prevod, ali države mogu staviti rezervu kojom zadržavaju pravo da traže prevod ili na svoj ili na jedan od službenih jezika Saveta Evrope ili na neki drugi jezik.

Posebno su razmatrani pitanje priznanja/izvršenja presuda donetih *in absentia* i *ordonnaces pénales*. Kada je reč o suđenju *in absentia*, koje se prema definiciji sadržanoj u Konvenciji, odnosi na svaku presudu donetu bez prisustva (ličnog) okrivljenog, i.e. bez mogućnosti okrivljenog da bude saslušan, utvrđeno je da problem izjednačavanja tako donetih presuda sa presudama donetim nakon saslušanja/ uz prisustvo okrivljenog predstavlja kako okolnost da su prikupljanje, provera i ocena dokaza otežani usled odsustva okrivljenog tokom istrage i suđenja, tako i činjenica da sudija nije mogao na odgovarajući način (uzimajući u obzir posebne potrebe okrivljenog) izvršiti individualizaciju kazne⁹¹. S druge strane nesporno je da upravo takve presude čine veći deo presuda čije izvršenje nije moguće u državi koja je presudu donela. Stoga je zauzet stav da u načelu ove presude treba priznati, ali primenom posebnog/ specifičnog sistema/seta pravila. Ukoliko reši da postupi po zahtevu, zamoljena država mora da obavestiti osuđeno lice o: odluci donetoj u državi molilji, postojanju zahteva za izvršenje, dostupnom pravnom leku – pravu da ospori donetu presudu (opposition) i to bilo u jednoj bilo u drugoj državi. Ako ne uloži pravni lek, protekne /istekne rok za podnošenje pravnog leka, ne odazove se pozivu suda ili ako sud proglasi njegov zahtev nedopuštenim (inadmissible) presuda će se tretirati isto kao i presuda doneta nakon saslušanja okrivljenog. Međutim, ako sud prihvati zahtev za preispitivanjem presude dalje postupanje zavisice od toga kom sudu je pravni lek podnet. Ako je reč o državi molilji, zahtev za izvršenjem presude postaje nevažeći s obzirom da sud mora doneti novu presudu, kojom se ranija presuda stavlja van snage. Ukoliko novi postupak sprovede zamoljena država presuda doneta u državi molilji postaje nevažeća donošenjem izvršne odluke od strane sudije u toj državi

91 Stav je da nisu prihvatljivi ni umanjeње prava okrivljenog ni kvaliteta postupka. U obrazloženju uz Konvenciju navedeno je da "pravda ne sme biti žrtvovana zahtevima ekspeditivnosti i efikasnosti".

(slučaj se tretira kao da je delo izvršeno u zamoljenoj državi). Cilj je da presuda ne može biti izvršena dok osuđenom licu nije data/pružena mogućnost da traži/ dobije ponovno suđenje.

Konvencija se primenjuje i na *ordonnaces penales*, i.e na protivpravna ponašanja koja su po pravilu predmet pojednostavljenog, najčešće administrativnog postupka i uglavnom sankcionisana blažim kaznama (npr. novčanom kaznom) ili posebnim merama (npr. oduzimanje vozačke dozvole), ali pod uslovom da kažnjeno lice može da zahteva sudsko preispitivanje donete odluke. Na *ordonnaces penales* primenjuje se isti, gore navedeni specifični sistem koji se primenjuje na presude donete *in absentia*.

Da bi se obezbedila uniformnost postupanja, Konvencija u okviru opštih uslova izvršenja, predviđa principe/ pravila koja moraju biti poštovana:

- a. Odluku o izvršenju sankcije može doneti samo sud zamoljene države. Odstupanje, u pravcu davanja ovlašćenja drugim organima, je moguće samo kada su u pitanju novčana kazna ili konfiskacija i ako se na tako donete odluke može uložiti žalba sudu. U osnovi ovog zahteva je neophodnost garantovanja/ obezbeđenja sudskog odlučivanja kad god treba primeniti mere koje pogađaju ličnu slobodu.
- b. Osuđeno lice ima pravo da bude saslušano/ da se izjasni pre nego što sud donese odluku o zahtevu za izvršenje presude.
- c. Osuđeno lice ima pravo žalbe/ pravnog leka na odluku suda o izvršenju strane presude⁹²

Sud zamoljene države nakon što se uverio da su ispunjeni uslovi (kako osnovni tako i dopunski) za izvršenje strane pre-

92 Pravo žalbe odnosi se kako na inicijalnu sudsku odluku tako i na sudsku odluku donetu po žalbi na odluku drugog nadležnog (npr. administrativnog) organa.

sude i da nema ni obligatornih ni fakultativnih osnova za odbijanje izvršenja, pristupa samom izvršenju izrečene sankcije. Konvencija predviđa posebna pravila za svaku vrstu krivičnih sankcija. Kod kazni lišenja slobode sud zamoljene države zamjenjuje izrečenu kaznu, kaznom koju pravo te države predviđa za isto krivično delo. Po logici stvari, priroda i trajanje "substitut" kazne mogu se razlikovati od izrečene kazne. Osnovni princip je da položaj osuđenog lica ne može/ ne sme biti pogoršan time što se kazna izvršava u drugoj državi⁹³, pri čemu prilagođavanje/ adaptiranje kazne lišenja slobode može imati mnoge vidove/ forme⁹⁴. Novčana kazna se, po pravilu, izvršava konverzijom iznosa kazne u valutu zamoljene države, s tim da ne sme preći maksimum novčane kazne u zamoljenoj državi za isto/ analogno krivično delo ili ako maksimum nije predviđen zakonom, maksimum koji se uobičajeno izriče u zamoljenoj državi za slična dela. Moguće je primeniti novčanu kaznu i kada nije predviđena u pravu zamoljene države ili u iznosu koji prelazi maksimum ako je za isto delo predviđena teža kazna. Zamena novčane kazne zatvorom moguća je samo ukoliko pravo obe države dopušta takvu mogućnost i ukoliko država molilja nije isključila mogućnost takvog izvršenja izrečene novčane kazne. Najrestriktivnija je primena/ izvršenje tzv. mera diskvalifikacije. Zahteva se "dvostruko priznavanje" (double recognition), i.e. da pravo obe države dopušta/predviđa meru diskvalifikacije za učinjeno delo. Prilagođavanje prava koja se osuđenom oduzimaju i trajanja mora biti učinjeno od strane suda.

93 Ni time što će se primeniti kazna dužeg trajanja ni teža vrsta kazne. Intencija je da se na taj način, uvođenjem opšteg principa zabrane pogoršanja položaja osuđenog, reši težak i delikatan problem proistekao iz značajne različitosti krivičnopravnih sistema.

94 npr. ukoliko je u zamoljenoj državi viši minimum kazne primeniće se izrečena mera kazne, i.e. niži minimum ili ukoliko maksimum izrečene kazne prelazi maksimum kazne lišenja slobode iste strogosti u zamoljenoj državi, ali korespondira trajanju kazne lišenja slobode teže/ strože prirode, moguće je primeniti izrečenu kaznu (I priroda i trajanje biće isti kao u presudi koja se izvršava iako nisu na takav način predviđeni u pravu zamoljene države).

Pored izvršenja strane presude, Konvencija reguliše i međunarodne efekte/ dejstvo stranih presuda. Reč je o načelu *ne bis in idem* i o uvažavanju činjenice postojanja strane presude⁹⁵. Načelo *ne bis in idem* opšte je prihvaćeno načelo u svim državama članicama Saveta Evrope, ali u odnosu na domaće/ nacionalne organe. Sasvim je drugo/posebno pitanje priznanje dejstva ovog principa na međunarodnom planu. Kao i uvek, i u ovom slučaju, postoje konfliktni interesi – neophodnost kažnjavanja učinilaca, s jedne strane i princip pravičnosti koji pretpostavlja da se licu neće suditi (ili da neće biti osuđen ili da neće biti podvrgnut izvršenju sankcije) više puta za isto delo. Razmatrana je i mogućnost usvajanja Protokola uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, ali je zaključeno da bi se time državama nametnuo viši stepen unifikacije, nego ako bi se pitanje regulisalo Konvencijom o međunarodnoj validnosti krivičnih presuda, koji u trenutku donošenja Konvencije nije bio prihvatljiv imajući u vidu značajne razlike među državama. Stoga se u samoj Konvenciji naglašava da je reč o minimalnim pravilima, odnosno da države mogu primeniti ekstenzivnije nacionalne odredbe i na strane krivične presude. Polazeći od činjenice da država na čijoj teritoriji je delo izvršeno po pravilu može doneti najpravičniju odluku jer raspolaže validnim i relevantnim dokazima kako za donošenje odluke tako i, ukoliko utvrdi da je okrivljeni kriv, za izricanje odgovarajuće sankcije, Konvencija predviđa da će, ukoliko je postupak sproveden u državi na čijoj teritoriji je krivično delo izvršeno ili koja ima poseban interes da sprovede postupak,⁹⁶ doneta presuda imati efekat *ne bis in idem* u odnosu prema drugim državama⁹⁷. Ako nije doneta od strane

95 Države mogu da stave rezervu kojom će zadržati pravo da prihvate primenu samo jednog od dva instituta.

96 Misli se na slučajeve kada je izvršeno delo bilo upereno protiv lica, institucije ili stvari koji imaju javni karakter u toj državi ili sam učinilac ima javni položaj u toj državi (Vidi objašnjenje uz fusnotu br. 44).

97 Naravno iz ispunjenje i drugih uslova predviđenih Konvencijom, npr. da je sankcija u potpunosti izvršena, da je nastupila zastarelost izvršenja sankcije, da osuđenom nije bila izrečena sankcija.

države na čijoj teritoriji je krivično delo izvršeno ili koja ima poseban interes da sprovede postupak, ta država neće morati da prizna dejstvo *ne bis in idem* stranog presudi osim kada je od druge države tražila da sprovede postupak. Za slučajeve u kojima se princip *ne bis in idem* ne primenjuje, i.e. kada je protiv lica koje je već osuđeno pokrenut nov postupak za isto delo u drugoj državi ugovornici, predviđeno je dopunsko pravilo o uračunavanju vremena lišenja slobode po osnovu izdržane kazne u izrečenu kaznu (novu).

Uvažavanje postojanja strane presude nije obligatorno, i.e. države mogu, ali nisu dužne da prilikom donošenja presude “uzmu u obzir” već postojeće/ ranije donete krivične presude stranog suda za druga krivična dela, dajući im/ priznajući sva ili neka od dejstva koje njihovo pravo pridaje nacionalnim presudama/ ranijoj osuđivanosti okrivljenog (npr. iz ugla recidivizma, opravdanosti izricanja mera bezbednosti, neophodnosti opozivanja uslovne osude). Propisivanje uslova i prirode indirektnih efekata stranih presuda, Konvencija je prepustila nacionalnom zakonodavstvu.

Pored standardnih završnih odredbi, imajući u vidu razlike u sistemu krivičnih sankcija među državama ugovornicama, a u cilju olakšanja primene Konvencije, predviđena je obaveza/ dužnost država ugovornica da Generalnom Sekretaru dostave podatke o sistemu krivičnih sankcija primenjivih u konkretnoj državi. Preporučeno je da se prilikom dostavljanja podataka koristi šematizovani obrazac⁹⁸, koji će Evropski Komitet za pitanja/probleme kriminaliteta revidirati kada se i ukoliko se ukaže potreba. Države su takođe dužne da Generalnog Sekretara obaveste o svim kasnijim/naknadnim izmenama relevantnih podataka.

98 Obrazac sadrži između ostalog: naziv sankcije na zvaničnom jeziku države, pravni osnov, minimum i maksimum, dodatne/dopunske efekte sankcije, prirodu i trajanje mera diskvalifikacije, metod/e izvršenja (npr. da li može doći do zamene novčane kazne zatvorskom, ako je u pitanju zatvorska kazna - tip ustanove u kojoj se kazna izdražava, mogućnost/uslove vezane za uslovni otpust).

PRENOS POSTUPKA

Konvencija o prenosu postupka u krivičnim stvarima

Parlamentarna Skupština Saveta Evrope usvojila je, 1965. godine, Preporuku 420 o rešavanju sukoba nadležnosti u krivičnim stvarima. U preporuci se konstatuje da usled važenja različitih principa nadležnosti (teritorijalnog, personalnog, realnog i univerzalnog) kadgod je izvršenje dela praćno postojanjem stranog elementa dolazi do pozitivnog sukoba nadležnosti, i.e. dolazi do preklapanja nadležnosti dve ili više država, kao i da se sporovi često javljaju i kad je u pitanju primena samo teritorijalnog principa zbog različitih pristupa/ načina određivanja mesta izvršenja krivičnog dela. Smatrajući da takvo postupanje nije poželjno jer vodi ka tome da se licu za isto delo sukcesivno sudi u nekoliko država, Parlamentarna Skupština predložila je Komitetu Ministara da naloži Evropskom Komitetu za pitanja/ probleme kriminaliteta (Evropskom Komitetu) da izradi nacrt konvencije o sukobu nadležnosti. Rad na izradi konvencije nastavljen je prema uobičajenoj proceduri⁹⁹ i rezultirao je usvajanjem Konvencije o prenosu postupka u krivičnim stvarima koja je otvorena za potpisivanje državama članicama maja 1972. godine, a stupila na snagu marta 1978. godine.

99 Rad na tekstu nastavljen je u pod-komitetu Evropskog Komiteta za pitanja/ probleme kriminaliteta (Komitet), koji je zatim preliminarnu verziju dostavio na razmatranje ekspertima svih zainteresovanih država članica. Konačni nacrt, Komitet je dostavio Komitetu Ministara koji je tekst Konvencije usvojio na jednom od svojih zasedanja.

Još prilikom razmatranja složenih problema vezanih za priznanje i izvršenje sudskih presuda¹⁰⁰, Evropski Komitet zaključio je da se ne smeju zanemariti faze postupka koje prethode donošenju presude i njenom izvršenju i da je više nego poželjno proširiti saradnju država na jednako složene probleme određivanja nadležnosti i prenosa pokretanja/ vođenja krivičnog postupka s jedne države na drugu. Suština problema, koja otežava rešavanje sukoba nadležnosti i primenjivog prava, pribegavanjem harmonizaciji zakonskih rešenja ili dopuštanjem/prihvatanjem primene stranog prava, počiva na i dalje vladajućem principu suvereniteta koji je jednostavno rečeno inkorporiran u biće krivičnog prava. Nužno je da države, u svetlu internacionalizacije kriminaliteta, preispitaju tradicionalne posledice insistiranja na nacionalnom suverenitetu.

Analizirani su svi principi prema kojima se/ na osnovu kojih se određuje nadležnost suda i pravo koje će se primeniti:

- a. Utvrđeno je da je teritorijalni princip osnovni/primarni; da se koncept teritorije postepeno proširuje; da se nacionalno pravo u slučaju izvršenja dela na sopstvenoj teritoriji primenjuje bez ikakvih ograničenja; da ne postoji jedinstven kriterijum određivanja mesta izvršenja dela (koriste se mesto preduzimanja radnje ili mesto nastupanja posledice ili oba).
- b. Personalni princip (aktivni) takođe se dosta često primenjuje, uz različita obrazloženja - da lice najbolje poznaje pravo svoje države, da je procesuiranje zločina sopstvenih državljana nužna posledica odbijanja zahteva za njihovim ekstradiranjem; državljanstvo učinioca ipak se ne primenjuje kao apsolutni princip, i.e. često je pokretanje i vođenje postupka uslovljeno ispunjenošću procesnih uslova; u manjem broju država pored državljanstva kao kriterijum uzima se i prebivalište učinioca.

100 Uočljivo je preuzimanje niza rešenja iz Konvencije o međunarodnom važenju/priznanju krivičnih presuda.

- c. Pasivni personalni princip, vezan za državljanstvo žrtve relativno se retko koristi, posto je procesuiranje zločina po pravilu uslovljeno poštovanjem striktno postavljenih uslova (npr. da je učinjeno krivično delo i u državi na čijoj teritoriji je delo izvršeno, da se učinilac zatekne na teritoriji države čiji je državljanin žrtva); u pitanju je princip sekundarnog značaja.
- d. Realni princip, uslovno rečeno samo-zaštitni princip u kategoriji je primarnih principa; svaka država nastoji da kazni učinioce dela uperenih protiv njene bezbednosti i suverenosti čijom primenom država nastoji da zaštiti neke od svojih suštinskih interesa
- e. U osnovi univerzalnog principa, čija primena je limitirana na određene kategorije krivičnih dela, nalazi se nepohodnost zaštite određenih fundamentalnih vrednosti, čija povreda/ kršenje je sankcionisano ili nacionalnim pravom ili međunarodnim konvencijama ili opštepriznatim načelima međunarodnog prava.

Iako se pored konkurentne/istovremene nadležnosti koja vodi ka tzv. pozitivnom sukobu nadležnosti, može pojaviti i tzv. negativni sukob nadležnosti, kada nijedna država ne može uspostaviti/ nema nadležnost, Konvencija reguliše samo pitanje rešavanja pozitivnog sukoba nadležnosti pošto je utvrđeno, nakon analize nacionalnih zakonodavstava, da se taj problem ne javlja/ ne postoji kada je reč o državama članicama Saveta Evrope. Komparativna studija je pokazala da se sukob nadležnosti može javiti ili kao sukob iz ugla mesta izvršenja krivičnog dela (različiti kriterijumi određivanja teritorije / mesta izvršenja) ili kao sukob nadležnosti zasnovan na konfliktu različitih primenjivih principa. Imajući u vidu mnoštvo pretpostavki i konfliktnih interesa koje nije uvek lako i jednostavno izbalansirati ¹⁰¹, umesto insistiranja

101 Nekada primat treba dati rehabilitaciji učinioca, koja zahetva da sankcija bude izrečena i izvršena tamo gde se taj cilj najbolje može ostvariti, drugi put potrebi prikupljanja i obezbeđenja dokaza; ponekad je najdelotvornije optirati za prenos nad-

na restriktivnim opšteobavezujućim principima Konvencija predlaže rešenja za brojne situacije i to dopuštajući procenu na bazi specifičnih okolnosti svakog konkretnog slučaja. Od država se očekuje da se dogovore koja od njih će pokrenuti/ voditi postupak, kao i da prihvate da adekvatno rešenje može zahtevati prenos krivičnog postupka s jedne države na drugu. Transfer postupka se, u okviru značenja koje mu je dato Konvencijom, posmatra/ tretira kao vid/ forma uzajamne pravne pomoći. O prenosu postupka može se govoriti samo kada jedna država pokrene postupak na zahtev druge države koja je inače nadležna za krivično gonjenje, ali je u jednom trenutku nakon inciranjnja postupka ili čak i okončanja faze suđenja, došla do zaključka da krivični postupak ne može biti adekvatno / na odgovarajući način sproveden iz nekog razloga¹⁰².

Moguće su dve situacije: da zamoljena država prema odredbama svog krivičnog prava nije (bila) nadležna za pokretanje/ vođenje postupka u konkretnom slučaju kada se na nju, zahtevom za preuzimanjem postupka, prenosi nadležnost (prenos nadležnosti), kada se nadležnost zamoljene države zasniva u suštini / isključivo na odredbama Konvencije i da su obe države nadležne s tim da se jedna država odriče svoje nadležnosti ili odustaje/uzdržava se od krivičnog gonjenja u korist druge države (prenos postupka). U prvom slučaju gubitak/ prestanak prava na kažnjavanje¹⁰³ države molilje dovodi do okončanja postupka u zamoljenoj državi, i.e. ne može se primeniti supsidijarna nadležnost kada više ne postoji primarna nadležnost. Mora se imati u vidu da države nisu dužne da zahtevaju prenos

ležnosti, koji omogućava da postupak sprovede država čije nacionalno pravo ne predviđa mogućnost vođenja postupka budući da je npr. osumnjičeni pobegao na teritoriju države prebivališta a ekstradicija nije moguća ili poželjna.

102 Razlozi ne moraju biti vezani za samo vođenje/ tok postupka, npr. teškoća dokazivanja, već se mogu odnositi i na fazu izvršenja, npr. utvrdi se da država molilja neće moći da izvrši izrečenu sankciju.

103 Najčešće je reč o nastupanju amnestije, pomilovanja ili dekriminalizaciji određenog ponašanja.

postupka, već da se od njih samo traži/ zahteva da u svakom konkretnom slučaju tu/takvu mogućnost razmotre¹⁰⁴.

Do prenosa postupka može doći samo u slučajevima (gore navedenim) i pod uslovima predviđenim Konvencijom. Osnovni uslov identičan je sa uslovom koji se traži za priznanje/izvršenje strane presude - dvostruka odgovornost (dual liability) *in concreto*¹⁰⁵. Pored tog uslova, taksativno su navedeni svi drugi uslovi koji su postavljeni alternativno, a ne kumulativno¹⁰⁶: da osumnjičeno lice ima prebivalište na teritoriji zamoljene države ili je njen državljanin ili je ta država država njegovog porekla; da već izdržava ili će izdržavati kaznu lišenja slobode u zamoljenoj državi; da se protiv osumnjičenog lica već vodi postupak u zamoljenoj državi; da interesi utvrđivanja istine, a pre svega činjenica da se najvažniji dokazi nalaze na teritoriji zamoljene države zahtevaju prenos postupka; da bi rehabilitacija bila uspešnija u slučaju izvršenja sankcije u zamoljenoj državi; da bi se izbeglo suđenje *in absentia*; da država molilja ni pribegavši traženju ekstradicije ne bi mogla da izvrši izrečenu sankciju a zamoljena država bi mogla¹⁰⁷. Osnovni/ fundamentalni princip je da se prenosu postupka pristupi samo ako je to u interesu pravde. Iako nije eksplicite naveden¹⁰⁸, može se izvesti kao zajednički imenitelj iz svih nabrojanih uslova.

Pravi se razlika između obligatornih i fakultativnih osnova odbijanja zahteva za prenosom postupka. Zahtev će/ mora biti odbijen ako nema dvostruke odgovornosti, ukoliko bi postupak protiv okrivljenog bio u suprotnosti sa načelom ne bis in idem, kada je zastarelost krivičnog gonjenja u državi molilji nastupila već u trenutku podnošenja zahteva. Pravo zamoljene države da ospori / osporava razlog/e zbog kojih je tražen prenos postupka, priroda krivičnog dela¹⁰⁹, diksriminacija¹¹⁰, pro-

104 Okolnosti koje bi pritom trebalo uzeti u obzir nisu navedene jer je gotovo nemoguće nabrojati sve relevantne okolnosti i njihov značaj u konkretnom/im slučaju/evima.

105 Vidi objašnjenje pojma dato kod Konvencije o međunarodnom važenju/priznanju krivičnih presuda.

tivnost međunarodnim obavezama¹¹¹ i/ili fundamentalnim principima pravnog sistema zamoljene države nalaze se među fakultativnim osnovima. Pored inicijalnog prava/ mogućnosti odbijanja zahteva, može se desiti da se naknadno otkriju/ pojave nove činjenice koje dovode u pitanje opravdanost prenosa postupka, npr. ako se otkrije da postoji neki od obligatornih osnova, ako se utvrdi da se ne može obezbediti prisustvo okrivljenog¹¹² ili kada se države dogovore o “vraćanju postupka” državi molilji.

Zahtev za preuzimanje postupka proizvodi određene efekte/ dejstva u obe države. Od trenutka upućivanja zahteva¹¹³ država molilja mora se uzdržati od pokretanja ili okončanja već pokrenutog postupka ili izvršenja već izrečene presude. To naravno ne znači da država molilja ne može, dok čeka odgovor zamoljene države, preduzeti radnje/ mere čiji je osnovni cilj obezbeđenje dokaza, npr. zaplena ukradenih stvari, ispitivanje okrivljenog od strane istražnih organa. Imajući u vidu da zastarelost krivičnog gonjenja može da nastupi u jednoj ili obe drža-

- 106 Dovoljno je da postoji/ da je ispunjen jedan od nabrojanih uslova; ali naravno može postojati i više njih.
- 107 Interesantna je odredba Konvencije prema kojoj se transfer postupka može tražiti i nakon donošenja konačne osude, uz ispunjenje uslova, jednog ili više koji se inače traže za prenos postupka, ali samo ukoliko država molilja ni kada bi podnela zahtev za ekstradicijom ne bi mogla izvršiti donetu presudu, a zamoljena država ne prihvata izvršenje stranih presuda bilo kao princip bilo u konkretnom slučaju.
- 108 Preambula Konvencije ističe težnju država članica Saveta Evrope da donošenjem Konvencije doprinesu izricanju “pravičnijih i delotvornijih sankcija”.
- 109 Odnosi se na politička, vojna ili fiskalna krivična dela, dok su u Aneksu I, u kome su nabrojane dopuštene rezerve, navedena religijska krivična dela.
- 110 i.e. ako zamoljena država osnovano veruje da je zahtev za procesuiranjem podnet zbog rasne, religijske, nacionalne pripadnosti ili političkog mišljenja osumnjičenog lica.
- 111 npr. nemogućnost pokretanja postupka protiv lica koja uživaju diplomatski imunitet, nesaglasnost sa članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.
- 112 Što bi vodilo potpuno neprihvatljivom rešenju - suđenju *in absentia*.
- 113 Zahtev mora biti u pisanoj formi, uz zahtev mora biti dostavljen krivični dosije i sva druga potrebna dokumenta, ne traži se prevod ali države mogu staviti rezervu kojom zadržavaju pravo da traže prevod.

ve u međuvremenu do donošenja odluke o zahtevu, Konvencija predviđa produženje roka zastarelosti krivičnog gonjenja u obe države za šest meseci. Regulisano je i pitanje dokazne vrednosti u zamoljenoj državi, procesnih radnji preduzetih u državi molilji. Polazeći od suštinskog principa - da položaj okrivljenog lica ne sme biti pogoršan preuzimanjem postupka, priznaje se validnost preduzetih radnji ali uz uslov da im se ne sme dati/ priznati veća dokazna vrednost u zamoljenoj državi, od one koju bi imali u državi molilji.

Poseban slučaj predstavlja pluralitet krivičnih postupaka, koji se odnosi na pozitivni sukob nadležnosti, i.e. na situaciju kada se protiv istog lica za isto delo postupak vodi u dve ili više država. Osnovna intencija je sprečiti takvu situaciju, tačnije izbeći negativne efekte pozitivnog sukoba nadležnosti, obavezujući države na dijalog. Od države koja, pre nego što pokrene krivični postupak ili u toku krivičnog postupka, sazna da je u drugoj državi ugovornici u toku postupak protiv istog lica za isto krivično delo, traži se da razmotri da li da se odrekne svog prava ili da prekine /obustavi postupak ili da postupak prenese na drugu državu. Ukoliko zaključiti da to nije poželjno obavestiće o svojoj odluci drugu državu, nakon čega počinje proces međudržavnih konsultacija, kako bi se nakon procene svake okolnosti ponaosob i svih skupa, donela odluka koja država će nastaviti krivični postupak. Države su dužne da odlože donošenje meritorne odluke tokom konsultacija ali ne duže od 30 dana. Slična procedura primeniće se u slučaju sticaja krivičnih dela i / ili saučesništva¹¹⁴.

Sistem pravila koji se primenjuje na princip *ne bis in idem* identičan je sa sistemom uspostavljenim Konvencijom o međunarodnom važenju/ priznanju krivičnih presuda¹¹⁵.

114 Treba imati u vidu da je procena prihvatljivosti da li samo jedna i ako da koja država treba da / će sprovesti postupak, dodatno iskomplikovana mnoštvom dela i /ili učini-laca; države se moraju, prema eksplicitnoj odredbi Konvencije, rukovoditi potrebom utvrđivanja istine i izricanja odgovarajuće sankcije.

115 Vidi objašnjenje načela uz tu Konvenciju.

Države ugovornice mogu prilikom deponovanja instrumenta ratifikacije staviti neku od rezervi navedenih u Aneksu I¹¹⁶ ili dati izjavu u pogledu okolnosti predviđenih u Aneksu II¹¹⁷.

- 116 npr. da zadržavaju pravo da ne prihvate sistem pravila koja se odnose na princip *ne bis in idem*, da odbiju zahtev ako je u pitanju delo za koje sankcije prema njihovom zakonodavstvu može da izrekne samo nadležni administrativni organ.
- 117 Izjava se može odnositi ili na nemogućnost podnošenja / primanja zahteva izvan uslova propisanih nacionalnim zakonodavstvom zbog razloga sadržanih u nacionalnom ustavnom pravu ili na definisanje pojma "državljanin" (national) za potrebe primene Konvencije, npr. Albanija je naznačila da za potrebe Konvencije pojam državljanin obuhvata lica koja imaju albansko državljanstvo, lica bez državljanstva stalno nastanjena u Albaniji i lica sa dvojnim državljanstvom ako je jedno albansko.

DRUGE VAŽNE KONVENCIJE

Pored ekstradicije, uzajamne pravne pomoći, prenosa postupka, priznanja/ izvršenja stranih sudskih odluka, države članice Saveta Evrope, polazeći od do sada mnogo puta pomenu-tog cilja – ostvarenja većeg jedinstva među članicama Saveta Evrope, a imajući u vidu neophodnost suprotstavljanja kriminalu koji sve češće ima, uslovno rečeno, međunarodne elemente, inicirale su donošenje konvencija koje regulišu pitanja međudržavne saradnje i u drugim oblastima vezanim za krivičnopravne probleme/ pitanja¹¹⁸. Na ovom mestu biće reči samo o kompenzaciji žrtva nasilnih krivičnih dela i razmeni informacija o stranom pravu.

Konvencija o kompenzaciji žrtava nasilnih krivičnih dela

Smatrajući da razlozi pravičnosti i socijalne solidarnosti nalažu da žrtve umišljajno izvršenih nasilnih krivičnih dela dobiju kompenzaciju od države na čijoj teritoriji je krivično delo izvršeno, pogotovo ukoliko učinilac nije otkriven ili je bez sredstava, države su se saglasile oko minimuma pravila koja treba da budu sadržana u Konvenciji.

Pravo na kompenzaciju imaju:

1. lica koja su zadobila telesne povrede ili kod kojih je nastupilo narušenje zdravlja kao direktna posledica umišljajnog nasilnog krivičnog dela

118 Vidi napomenu u fusnoti broj 3.

2. koja su izdržavana / zavisna lica osoba preminulih usled izvršenja navedenih krivičnih dela

Ovo pravo im pripada čak i kada protiv učinioca nije moguće pokrenuti krivični postupak ili ga kazniti. Kompenzaciju plaća država na čijoj teritoriji je delo izvršeno i to:

1. državljanima država potpisnica
2. državljanima država članica Saveta Evrope koje imaju trajno prebivalište na njoj teritoriji

Kompenzacija obuhvata: izgublenu zaradu, medicinske i bolničke troškove, troškove sahrane, a kada je reč o izdržavanim/ zavisnim licima gubitak izdržavanja. Moguće je za neke ili sve elemente postaviti donji i gornji iznos plaćanja.

Konvencija precizira slučajeve u kojima kompenzacija može biti umanjena ili odbijena:

1. finansijsko stanje podnosioca zahteva;
2. ponašanje podnosioca zahteva pre, tokom ili nakon izvršenja dela;
3. učešće / umešanost podnosioca zahteva u organizovani kriminal ili članstvo u organizaciji koja je umešana u vršenje nasilnih krivičnih dela
4. protivnost osećaju pravde ili javnom redu
5. već isplaćenu kompenzaciju od strane samog učionioca, socijalog osiguranja ili osiguravajuće kompanije ili iz nekog drugog izvora.

Države potpisnice dužne su da odrede centralnu službu / telo koje bi primalo zahteve i postupalo po njima u cilju olakšanja uzajamne saradnje država potpisnica na tom planu.

Konvencija o informacijama /podacima o stranom pravu

Pored Konvencije koja je stupila na snagu decembra 1969. godine, usvojen je i Dodatni protokol marta 1978, koji je stupio na snagu avgusta 1979. godine. Za razliku od Konvencije koja je ustanovila sistem međunarodne razmene informacija u sferi građanskog i trgovačkog/ privrednog prava i postupka, kao i informacija o sudskoj organizaciji u tim oblastima, Protokol je sistem razmene informacija proširio na oblast krivičnog materijalnog i procesnog prava, pravosudnog sistema, i.e. organizacije sudova i tužilstva i izvršenja krivičnih sankcija¹¹⁹. Strane ugovornice dužne su da jedna drugoj obezbede navedene podatke i da odrede/ ustanove jedno ili više tela / organa, tzv. agencija koji bi bili dužni da postupe po zahtevima za informacijama. U tom cilju obavestiće Generalnog Sekretara Saveta Evrope o nazivu i adresi agencije/a.

119 Austrija i Francuska su predložile da se sistem razmene informacija proširi i na oblast krivičnog prava, ukazujući da države koje primenjuju, između ostalih, i princip personalnog važenja krivičnog prava, zahtevaju da je reč o ponašanju koje predstavlja krivično delo i u državi na čijoj teritoriji je učinjeno, te je stoga poznavanje stranog krivičnog prava neophodno za pokretanje krivičnog postupka. Cilj Protokola je upravo da se državama potpisnicama omogući da dobiju precizne/tačne / potpune informacije o stranom pravu i to u što kraćem roku. Upravo iz navedenih razloga, Protokol predviđa da zahtev za informacijom/ama može biti podnet ne samo kada je postupak pokrenut već i kada se pokretanje postupka planira.

UMESTO ZAKLJUČKA

Marta 2002. godine, na zahtev Evropskog komiteta za pitanja/probleme kriminaliteta, grupa eksperata izradila je Izveštaj o transnacionalnoj pravdi¹²⁰, i.e. o razvoju/tendencijama u oblasti međunarodne krivično-pravne saradnje. Ekspertima je stavljeno u zadatak da razmotre:

1. buduću ulogu Saveta Evrope
2. prirodu i ciljeve krivično-pravne saradnje
3. odnos različitih formi saradnje
4. organizaciju saradnje u Evropi,

a sve to u cilju pronalaženja novih i efektivnijih vidova saradnje na krivičnom planu. Da bi se mogla ostvariti efektivnija saradnja među državama, neophodno je da nacionalni sistemi budu delotvorni i da odgovaraju visokim standardima. Stoga je konstatovano, između ostalog, da je neophodno re-definisati pojam/smisao suvereniteta u odnosu na potrebu privođenja pravdi učinilaca krivičnih dela¹²¹. Naime, pošto nijedna država nije više u stanju da sama efektivno regulje na učinjena krivična dela, potrebno je da prava i obaveze podeli sa drugim država-

120 Vidi: Report by the Reflection Group on developments in international co-operation in criminal matters (PC-S-NS), http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_co-operation/Transnational_criminal_justice/Information/NEW_START_Engl.asp Izveštaj je usvojen 20. marta 2002. godine.

121 Suverenitet države u odnosu na istragu, sprovođenje krivičnog postupka, kažnjavanje posmatrao se kao isključivo pravo/ monopol korišćenja/upotrebe sile države unutar njene teritorije.

ma. Osnovna ideja, koja svoj osnov ima u Statutu Saveta Evrope, svodi se na međuzavisnost evropskih država, tačnije, delotvornost reagovanja na zločine u svakoj evropskoj državi zavisi od delotvornosti svih drugih evropskih država. Iako se u Izveštaju izričito naglašava da cilj nije harmonizacija unutrašnjeg materijalnog krivičnog prava, iz Izveštaja uzetog u celini ipak proizilazi da je cilj saradnja na kvalitativno višem nivou. Takva saradnja nužno podrazumeva izmene i na nacionalnom nivou, ali u ovoj/prvoj fazi više na procesnopravnom nego na materijalnopravnom planu.

Savet Evrope teži što većem stepenu jedinstva svojih članica. Stoga se u Izveštaju govori o potrebi izrade "Evropskog Kodeksa transnacionalne pravde" koji bi objedinio konvencije i praksu primenjive/u u državama članicama, kao i "Priručnika za saradnju država", koji bi trebalo dodati kao Aneks uz Kodeks. Priručnik bi pored opšteg dela imao i nacionalni, u okviru koga bi bili naznačeni: pravni okvir saradnje, nadležni nacionalni organi i procedura. Cilj je da svako kome treba informacija o propisima/pravilima i proceduri koja će biti primenjena, kao i o nadležnim organima, iste može naći, imajući u vidu da je jedan od osnovnih principa demokratskog društva pravna sigurnost.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

341.018:341.4(4)
341.461(094.2)
341.4:343.85(094.2)

ПАНОВИЋ-Ђурић, Силвија

Saradnja država u krivično-pravnim stvarima prema konvencijama Saveta
Evrope / Silvija Panović-Đurić. - Beograd : Centar za antiratnu akciju, 2002
(Beograd : Kaktus print). - 64 str. ; 20 cm

Тираж 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 86-82297-64-7

- а) Међународно кривично право – Кодификација – Савет Европе
- б) Међународни криминалитет – Сузбијање – Конвенције
- ц) Криминалитет – Међународна сарадња – Конвенције

COBISS-ID= 103058956

mr Silvija Panović-Đurić